

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 13.

Tisdagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 10 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial:

n:o 28, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande en fråga under riksstatens andra hufvudtitel;

n:o 29, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens tredje hufvudtitel;

n:o 30, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens fjärde hufvudtitel; samt

n:o 31, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:
1891 den 16 mars sammanträdde kamrarnes valmän för utseende af komiterade till tryckfrihetens vård för att välja en komiterad efter numera aflidne f. d. justitierådet J. A. Södergren; och befans efter valförrättningens slut hafva blifvit dertill utsedd: herr borgmästaren Frans Krook med 12 röster,
efter lottning med herr f. d. presidenten Karl Johan Berg, som jemväl erhållit 12 röster.

C. A. Sjöcrona.

O. B. Olsson.

R. Törneblad.

A. Hedén.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna, äfvensom att
Första Kammarens Prot. 1891. N:o 13.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till paragraf rörande valet i riksdagsbeslutet.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 6.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 14 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret.

1—4 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

5 punkten.

Lades till handlingarna.

6—11 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

12 punkten.

*Anslag till
försättning
af pansarbä-
ten Thules
byggande.*

Herr Adelsköld: Under den långa tid af 15 år, jag haft äran tillhöra svenska Riksdagens Första Kammare, har jag åtskilliga gånger uppträdt i denna för vårt fosterlands försvar så viktiga fråga, och jag har dervid alltid sökt framhålla flottans stora betydelse för vårt lands försvar och upprätthållandet af vår neutralitet under krig. Och ju mera jag under senare åren satt mig in i frågan om sjöförsvaret, desto mera har jag kommit till den fasta öfvertygelse, att för ett land som Sverige, omgifvet af haf och med landgräns endast uppe vid och ofvan polcirkeln, utgör flottan den viktigaste delen af försvarsväsendet, på hvilken ej allenast vår frihet, utan vårt ekonomiska välstånd kan vara beroende. Samma åsichter om sjöförsvaret göra sig äfven allt mer och mer gällande i utlandet och hafva förut uttalats af sådana auktoriteter som John Ericsson, Carlsund m. fl.

Då jag möjligen icke vidare kommer i tillfälle att yttra mig härom i riksdagen, skall jag utbedja mig kammarens tålmod att nu få göra det något fullständigare. Jag skulle önska att kunna uttrycka mig så kraftigt som jag ville och att mina ord gjorde intryck på kammaren.

Vid genomgående af Kongl. Maj:ts proposition och stats-

utskottets betänkande rörande femte hufvudtiteln får man en inblick i förhållanden, som verkligen äro i högsta grad sorgliga. Marinförvaltningen påpekar, i enlighet med *sin* pligt, de år från år växande bristerna i allt. Krut fattas, projektiler likaså, och öfningsfartyget Norrköping saknar både kanoner, projektiler och patroner, och genom kalkyler är visadt, att betydliga besparingar kunna göras vid krigsfartygens byggnad, om ett permanent anslag dertill af Riksdagen anvisades m. m., m. m., samt "att de nya mera fulländade anfallsmedlen gjorde behofvet af förbättrade försvarsmedel allt mera oafvisligt". Departementschefen åter har i sitt anförande till statsrådsprotokollet förklarad sig "visserligen på det lifligaste önska, att medel till fartygsmateriel beviljades till större belopp än hittills i allmänhet kunnat påräknas, äfvensom att byggnadsarbetet kunde skyndsammare bedrivas; men likväl ansett det omöjligt att inom det belopp, 2,500,000 kronor, som för de tillfälliga anslagsbehofven under femte hufvudtiteln kunde få tagas i anspråk, afse medel till fartygsmateriel i den utsträckning, marinförvaltningen ifrågasatt, hvarför marinförvaltningens hemställan beträffande anslag till en fjerde pansarbåt icke borde föranleda till någon Kongl. Maj:ts åtgärd."

Vidare yttrar departementschefen beträffande den af marinförvaltningen föreslagna anskaffning af öfningskanoner till korvetten Norrköping, att "*detta behof kunde fyllas genom att i fredstid låna tidsenliga kanoner från andra dermed försedda icke använda fartyg*".

Nu är visserligen korvetten Norrköping i sig sjelf ett "fredsfartyg", fullkomligt oanvändbart i ett nutidens krig, men icke desto mindre synes mig principen att låna kanoner från ett fartyg till ett annat, fullkomligt oriktig.

Hvar och en sparsamhetsvän i Riksdagen, och de äro ganska många, samt alla de, som icke haft tillfälle att sätta sig in i förhållandena, skola säkert hålla herr departementschefen räkning för den omsorg, han visat om besparing af statsmedlen, och för min enskilda del anser jag sparsamhet med statens medel af dem, som handhafva desamma, i princip förtjent af allt beröm. Men, mine herrar, det finnes besparingar, som kunna vara de allra största misshushållningar, och så är visserligen förhållandet här.

Samma misshushållning rådde under en lång tid vid byggnadet af statens jernvägar, i det att härtill af Riksdagen anvisades endast två millioner kronor om året, hvarigenom administrations- och andra allmänna kostnader, som förblifva ungefär samma om byggnadsanslaget är större eller mindre, upptogo en oproportionel del af tillgångarna. Detta förhållande vid jernvägsbyggnaderna har lyckligtvis under senare tid förändrats; men vid flottan iakttages fortfarande samma misshushållning.

Femte hufvudtitelns slutsumma för 1891 uppgår till 7,870,100 kronor, men om härifrån afdragas utgifterna för "handeln", återstår för krigsflottan 6,553,041 kronor, och för detta belopp ega vi visserligen en departementschef, en marinförvaltning, två örlogsvarf, en utmärkt officers- och underofficerscorps och de bästa sjö-

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

Anslag till
fortsättning
af pansarbä-
ten Thules
byggande.
(Forts.)

män i verlden; men sjelfva flottan? Ja, den får man leta efter med ljus och lykta, ty med undantag af två pansarfartyg, "Svea" och "Göta", och ett tredje, som snart, efter hvad är att hoppas, kommer att gå af stapeln, finnes för närvarande icke mer än tretton minbåtar, ty hvad de öfriga fartygen beträffar, äro de med få undantag sådana, att de antingen icke kunna användas i krig eller också äro de fullkomligt föråldrade och borde slopas. Som häraf synes, är det ingen brist på administration, varf, befäl och personal, men sjelfva flottan, som dock måste vara hufvudsaken i krig, saknas i det närmaste, och efter marinförvaltningens uppgift ökas bristerna år från år, och försämras förhållandena mer och mer. Departementschefen har visserligen lugnat oss med att kanoner kunna lånas från det ena fartyget till det andra i *fredstid*, men huru skall man bära sig åt i händelse att krig oförmodadt inträffar? Kanoner kunna icke trollas fram, utan fordra sin tid att tillverkas, och skall det äfven då lånas, så blifva naturligtvis de fartyg, från hvilka kanoner lånats, satta ur stånd att deltaga i striden.

För min del, och jag tror många tänka som jag, anser jag, att flottan icke är en leksak, att användas i och för idrott under fredstid, utan i främsta rummet afsedd för krigets allvar, och att den därför bör väl omhuldas af såväl Kongl. Maj:t som Riksdagen.

Det förefaller mig därför, och jag tror att många äro af samma tanke som jag, att departementschefen bort införa Kongl. Maj:t och Riksdagen framlägga de behof, som verkliga förefinnas för flottans hållande i fullt stridsfärdigt skick, på det att densamma må kunna uppfylla sitt ändamål i krig, och öfverlemna åt Riksdagen att bestämma anslagsbeloppen. Om på detta sätt en *fullständig* plan framlägges öfver hvad som verkligen erfordras för att skydda våra kuster mot fiendtliga landstigningar eller uppehålla vår neutrala ställning, och Riksdagen icke gör *sin* pligt, så har åtminstone departementschefen gjort *sin* — och stått sig fri från ansvar.

Förnämsta orsaken till, att vi icke ega något försvar, utan stå så godt som värnlösa, är, att det aldrig uppgjorts någon plan till ett *kombineradt* landt- och sjöförsvar, grundadt på vårt lands egendomliga naturförhållanden, samt så beskaffadt, som nuvarande militär- och tekniska förhållanden kräfva.

Krigsministern, hvars hufvudtitel går före sjöministerns, har alltid, då fråga varit, att, om jag så får uttrycka mig, taga för sig af statens tillgångar, sett sitt departement till godo så mycket han kunnat, och sedan har sjöministern fått de smulor, som blifvit öfver, hvarmed han ock vanligen nöjt sig. Aldrig har man vid fördelningen af anslagen tänkt sig en lämplig proportion mellan flottan och landtarmén, och aldrig har man, som sagdt, sökt utreda, huru ett kombineradt landt- och sjöförsvar skulle vara beskaffadt, och hvad sålunda för hvartera vapnet kan krävas, grundadt på den skattebörd landet kan bära, utan att viktiga kulturändamål derigenom åsidosättas. Huru man i utlandet funnit lämpligt fördela anslagen till här och flotta har man helt och hållet förbisett.

Med ej större försvarsväsen än som vi ega, tror jag, att det skulle låta sig göra att sammanslå landt- och sjöförvarsdepartementen samt att vår försvarsförmåga skulle vinna derpå.

Ur Almanach de Gotha har jag gjort upp en tabell, utvisande huru åtskilliga magter, som kunna jämföras med oss, i fråga om gränser emot hafvet, hafva fördelat anslagen mellan landt- och sjöförsvaret. I England, som liksom Sverige är omgifvet af haf, förhåller sig kostnaden för sjöförsvaret till kostnaden för landtförsvaret som 1:1,²⁴ och ändock har England, såsom vi veta, att hålla betydliga garnisoner af landtrupper i sina vidlyftiga kolonier. I Italien förhålla sig dessa kostnader till hvarandra såsom 1:2,³. I Frankrike som 1:2,⁶⁵, i Danmark, som 1:1,⁶⁰, men i Sverige som 1:4.

Här i landet har man, såsom det tyckes, betraktat flottan endast såsom ett nödvändigt ondt, utan någon vidare betydelse för försvaret, och aldrig tänkt annat, än att fienden skulle släppas in i landet för att armén sedan skulle drifva ut honom igen — om det nemligen lyckades — hvarom inte reträtt på Carlsborg — ett retreatssystem, som icke är i min smak. För dem, som intressera sig för de äsigter och tankar, som i fråga härom synas vara rådande inom styrande kretsar, vill jag hänvisa till ett anförande hållet af nuvarande chefen för generalstaben i föreningen "Värnpligtens vänner" år 1883.

Mine herrar, om en husegare vill vara fredad för inbrotts-tjuftvar och röfvare, läser han igen sin port och, om hans hus är ensligt beläget, skaffar han sig trogna gårdvarar att hålla vakt omkring knutarne. Samma principer tillämpas i fråga om försvaret af alla andra nationer, nemligen att söka hindra de röfvare-, mördare- och mordbrännareskaror, som utsändas i krig, att inkomma i eget land — utom i Sverige, ty portarne, der röfvarena här kunna intränga, äro för många att kunna stängas, och "gårdvarar", som skulle kunna varsko faran och skrämja dem på flykten, saknas. Är det en landtmagt, omgifver den sina gränser med en gördel af fästningsverk; är det en magt med sjögränser, så antingen befäster man de punkter, der fienden kan landa, eller också skaffar man sig ett flytande försvar — flytande fästningar — hvilka kunna placeras på alla de punkter, der anfall befaras; allt för att förekomma, att fienden insläppes i landet och att detta utsättes för de ohyggligheter, som ett krig alltid för med sig.

Sveriges landgräns utgöres såsom nämnt är af en vildmark i närheten af norra polcirkeln. Öfvergången öfver gränsen är svår, derför att en bred elf först måste passeras, och på svensk sida möta obygd, genomskurva af stora floder, som lätt nog kunna försvaras genom enkla befästningar vid öfvergångspunkterna. Ett anfall från denna sida är således icke någon lätt sak, synnerligast när man tager i betraktande den oerhörda tross, och de förräder af alla slag en fiendtlig armé dervid måste medföra och att anfallet måste ske under vintren, enär fienden är utsatt för att blifva afskuren från sina förbindelser, när sommaren kommer, — om vi ega en flotta. — Det är sålunda all anledning an-

*Anslag till
fortsättning
af pansurbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

taga att, om vi råka i krig, anfallet sker från sjösidan; och att detta kommer att ega rum tidigt på våren med en förut samlad tillräcklig styrka och så hastigt, att allt kan vara afgjort före hösten. Den år 1882 tillsatta landtförsvarskomitén har också ansett, att Sverige i händelse af krig antagligen kommer att anfallas på detta sätt. Komitén har beräknat, att Ryssland utan svårighet skulle kunna, med de transportmedel hvaröfver det då förfogade — och dessa hafva sedan den tiden högst betydligt ökats —, på en gång skicka öfver till Sverige 60,000 man, och den erfarenhet, man har om trupptransporterna under de senare krigen, visar, att ytterligare en så stor truppstyrka skulle kunna landsättas i Sverige inom 8 dagar och så vidare undan för undan — hvar åttonde dag — om hafvet är fritt.

Huru vill man nu med vår fåtaliga och omkring landets vidsträckt kuster spridda armé (ty armén måste spridas rundt våra kuster, om vi icke ega en flotta och ej veta hvar fiendens anfall kommer att ske) — förhindra landsättning af sådana truppmassor? Och huru skall det vara möjligt för vår till numerären, liksom i annat, underlägsna armé, att, huru modig den än må vara, kasta tillbaka ur landet sådana invasionshärer? Och att tänka på fasta befästningar å alla de punkter efter vår öfver 250 sjömil långa kust, der en fiende kan landstiga, vore fullkomligt outförbart både för dermed förenade kostnader, och emedan de äfven om de funnes icke skulle kunna hindra landstigningar.

Jag tror, att enda sättet hvarigenom vi kunna afvärja ett anfall, är att möta fienden på sjön och der söka tillintetgöra honom eller afskära hans kommunikation med hemlandet, i fall han lyckats att komma i land; ty efter hvad som visat sig under de senare krigen och senast vid Alexandria finnes icke något hinder för en fiendtlig flotta att förstöra fasta befästningar och landsätta en armé hvar som helst. Under Krimkriget landsatte fransmännen och engelsmännen nära Sebastopol under stark sjögång och på en öppen redd sina trupper, utan att ryssarne kunde hindra det. Samma förhållande egde rum vid Alexandria. Jag har sjelf 2 år efter bombardementet sett Alexandrias fästningsverk, som varit ytterst starka och bestyckade med refflade bakladdningskanoner af grof kaliber, men icke desto mindre inom några timmar raserades af engelsmännens utan skydd liggande flotta. En liten kanonbåt "Condor" tystade ensam ett fort med 6 grofva Armstrongkanoner: "Well done Condor" signalerade amiralen. Så kan det gå till vid landsättningar af fiendtliga arméer, om hafvet är fritt. Hvarken Ryssland eller Egypten egde vid dessa tillfällen någon flotta eller minförsvar.

Nu är emellertid lyckligtvis transporten af stora fiendtliga arméer icke en sådan lätt sak, som man i allmänhet föreställer sig, ty härför erfordras en mängd stora och obehärdade fartyg, fullastade med trupper, ammunition och all slags tross. 1882 års landtförsvarskomité beräknade, att en transportflotta, som förde endast 30,000 man ombord, skulle bestå af 103 stora fartyg och på hafvet upptaga $1\frac{3}{4}$ svensk mil i längd och $\frac{1}{4}$ mil i bredd.

Tänka vi oss en flotta med 60,000 man ombord, en styrka som komitén ansett Ryssland utan svårighet kunna på en gång hit öfverföra, borde den enligt samma beräkning bestå af 206 transportfartyg och upptaga en längd af icke mindre än $3\frac{1}{2}$ mil och en bredd af $\frac{1}{2}$ mil. Då en sådan ofantlig transportflotta svårligen kunde bevakas, torde det icke vara synnerligen svårt, derest vi egde lämpliga örlogsfartyg, att under natt och dimma tränga in bland transportfartygen och åstadkomma så mycken förstörelse, att ändamålet med expeditionen omintetgjordes, och fienden betogs lusten att sända en ny "Armada" för Sveriges eröfring —; ty om så skedde funnes ju intet hinder att göra om samma sak för bättre minnes skull —; och en fiende torde nog med sådant emottagande betänka sig två gånger innan han sedan gjorde om försöket.

En fiende behöfver emellertid icke göra sig så mycket besvär, som jag här förutsatt.

Han behöfver endast skicka hit några kryssare. Med dessa kan han, om vi icke ega ett kraftigt sjöförsvär, förstöra vår handel, hindra vår import och export, bränna våra sjöstäder, våra upplag af trävaror och våra varf, med ett ord sagdt, förhärja och brandskatta våra kuster samt krossa oss, utan att behöfva landsätta en enda man.

Jag skall be att få läsa upp något ur en nyss utkommen broschyr, behandlande flottans uppgift vid vårt försvar, för att få visa huru det gick till under ett af våra krig. En påminnelse härom kan ju ej skada.

Författaren säger: "Ega vi ett otillräckligt försvar till sjös, ligger vägen för den fiende, som önskar angripa oss, öppen och klar. Vägen heter blockad och brandskattning. Genom den förra afskåres all tillförsel, genom den senare ruineras i grund alla våra kustlandskap. Om den förra vägen skulle befinnas för kostsam, skulle några få starka pansarfartyg eller kryssare från Torneå till Strömstad kunna förstöra hvarje stad, hvarje by, hvarje bruk, hvarje timmerupplag, hvarje varf, hvarje fiskläge och utbreda ett namnlöst elände längs våra kuster. Man kan invända: "detta är ej ett civiliseradt sätt att föra krig". Det medgifves, men i så fall föres kriget barbariskt, och det säkra är att våra kuster blifva sköflade. Ryssarne känna den konsten. Vår egen historia bär vittnesbörd om hvad deras skaror 1719—20—21 åstadkommo. Se här katalogen! År 1719 brändes Harg, Ortala, Östhammar, Öregrund, Forsmark, Löfsta, Åkerby, Wessland, Carlholm, Harnäs, Östanå, och Norrtelje; dessutom Södertelje, Trosa, Thureholm, Nyköping, Norrköping, Svensksund, samt andra bruk och gårdar längs hela Bråviken; och allt detta möjliggjordes uteslutande af den anledning att vi saknade penningemedel och förråd att i tid utrusta vår örlogsflootta. När den i slutet af Augusti månad ändtligen hann upp till Stockholmskären, försvunno de fientliga galernerne som agnar för vinden. År 1720 härjades Vesterbotten hvarvid bland annat Umeå brändes. — År 1721 brändes, förutom tusentals gårdar, Söderhamn, Hudiksvall, Sundsvall, Hernösand och Piteå samt Vifors, Axmars, Sundnäs, Ljusne, Östanbo, Långvinds, Iggesunds,

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)

Aviks och Galtströms bruk. Således hela kusten från Piteå till Vikbolandet! Med sådana historiska minnen för ögonen, lär ingen kunna förneka att en fiende, om vi äro utan sjöförsvaret, kan ruinera oss i grund utan att landsätta en enda soldat“.

Detta i fråga om krig.

Gäller det att upprätthålla vår neutralitet, hvilket i främsta rummet bör utgöra föremål för vår sträfvan, så är äfven i det afseendet, en kraftig flotta af oskattbar nytta. Inträffar t. ex. krig mellan Ryssland och England — och det var ju ej långt från att så skett för några år sedan — ligger det i Englands största intresse att skaffa sig en kolstation och en replipunkt någonstades i Östersjön, t. ex. å Gottland. Tror väl någon, att, äfven om hela svenska armén funnes uppställd på Gottland och vore så stridslysten som helst, den skulle kunna hindra engelsmänen att underskyddet af sin flottas långskjutande kanoner, hvilkens projektiler bortsopa allt lefvande en mil in i landet, sätta sig fast derstädes? Nej! mina herrar, och lika litet kan detta förhindras medelst de leksaker i befästningsväg, som anlagts vid Fårösund, och åt hvilka de engelska tidningarne på sin tid hade ganska roligt på vår bekostnad.

Jag har försökt visa, att vi icke med vår nuvarande försvarsorganisation, och icke heller om landtförsvaret utvecklas, utan att på samma gång flottan stärkes, kunna hindra en fiende att infalla i landet eller ens upprätthålla vår neutralitet. Då jag således sökt i viss mån nedrifva det bestående, åligger det naturligtvis mig att försöka bygga upp något annat i stället och visa, huru jag tänkt mig försvaret kunna och böra ordnas för att, med de medel landet kan för ändamålet disponera, blifva så betryggande som möjligt.

Vi hafva en granne som heter Danmark, med hvilken vi, såsom bekant, förr i tiden ständigt lågo i kif och strid, ända tills våra stora konungar återförenade med Sverige de provinser, Danmark annekterat, och vi derigenom återfingo de gränser naturen skänkt Sverige. — Då inträde lugn, och nu är, såsom vi veta, förhållandet med Danmark mycket godt, hvilket jag hoppas i all framtid skall fortfara.

Danmark har för ej så länge sedan varit inveckladt i ett allvarsamt krig och lidit stora förluster, vet således, hvad krig vill säga, hvad det kostar och huru det smakar. Om Danmark behöft komma i detta krig, är en fråga som ej hör hit. Efter den betan har Danmark emellertid organiserat om sitt försvar, och har säkert dervid gått så långt som dess förmåga sträckt sig och dess finansiella tillgångar medgifvit, och då Sverige är ett jemförelsevis mindre rikt land än Danmark, tror jag, att, om vi skulle kunna åstadkomma detsamma för försvaret som Danmark, vi då gått så långt, som man i närvarande stund kan förutsätta. Danmarks gränser likna i mångt och mycket Sveriges, hufvudsakligen sjögränser och å en kortare sträcka landgräns. I afseende å sjögränserna torde Danmark kunna likställas med Sverige; hvad landgränsen åter beträffar är det ogynnsammare stäldt för Danmark än för Sverige, ty öfver Danmarks landgräns finnas jernvägar och

andra kommunikationsanstalter. och är landet derstädes å ömse sidor mycket bördigt, under det att Sverige vid dess landgräns utgöres af hufvudsakligen vildmark med stora floder och pass, lättare att försvara. Danmarks landgräns har varit och är den naturliga invasionspunkten för det mäktiga Tyskland, och just af denna anledning och svårigheten att kunna försvara sin landgräns har Danmark måst söka ordna sitt landtförsvar så kraftigt som möjligt. Danmarks, liksom Sveriges *landtförsvar* måste emellertid alltid till följd af befolknings- och andra förhållanden, blifva svagt gent emot så mäktiga grannar som Ryssland och Tyskland, och därför har Danmark velat stöda sig på en flotta, med hvilken det lättare kan mäta sig mot nämnda landtmagter.

Enligt Almanach de Gotha utgör Danmarks folkmängd för närvarande 2,172,000 och statsutgifterna uppgå till 60,162,000 kronor. Kostnaderna för hären, uppgående till 60,000 man, utgöra 10,361,000 kronor och för flottan 6,623,000 kronor, summa försvarskostnader 16,984,000 kronor eller 28 procent af alla statsutgifter, under det att här i Sverige kostnaderna för försvarsväsendet, indelningsverket inberäknadt, uppgå tillsammans till 33,050,000 kronor eller 35 procent af statsutgifterna.

Om dessa danska siffror tillämpas på Sverige, der folkmängden utgör 4,774,000 personer, skulle kostnaderna för landtarmén uppgå till 23,000,000 kronor för hvilket belopp 130,000 man kunde uppställas och för flottan till 14,600,000 kronor eller tillsammans till 37,600,000 kronor.

Då nu vår försvarsbudget, indelningsverket inberäknadt, uppgår till 33,050,000 kronor, skulle genom antagandet af den danska försvarsorganisationen visserligen uppkomma en tillökning i kostnaden af 4,600,000 kronor om året; men jag tror, att *om vi derigenom kunde komma i en betryggad försvarsställning, vore denna tillökning väl använd.*

Vilja vi åter hålla oss inom de nuvarande gränserna för försvarskostnaderna, skulle vi med tillämpning af Danmarks härorganisation, som här i förhållande till folkmängden borde uppgå till 23,000,000 kronor, kunna för sjöförsvaret erhålla 10,000,000 kronor, således i alla fall cirka 3 $\frac{1}{2}$ millioner mer än för närvarande; och största delen deraf skulle kunna användas till nybyggnad, hvarigenom vi verkligen skulle kunna erhålla en respektabel flotta.

En annan beräkning visar, att, då landtförsvarskostnaderna i Danmark utgöra 4 kronor 70 öre pr person, utgöra de i Sverige 5 kronor 50 öre, hvaremot sjöförsvaret i Danmark kostar 3 kronor pr invånare, men i Sverige endast 1 krona 37 öre eller mindre än hälften.

Alla dessa siffror, som jag anfört såväl nu som i början af mitt anförande, visa, att våra sjöförsvarskostnader står i opropor-tionerligt förhållande till landtförsvarskostnaderna, och detta oak-tadt vi just ha sådana gränser som företrädesvis fordra ett kraf-tigt sjöförsvaret.

Såsom jag haft äran nämna, uppgå Danmarks årliga kostnader för flottan till 6,623,000 kronor; och med detta anslag har

*Anslag till
fortsättning
af pansarbä-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

Anslag till
 fortsättning
 af pansarbå-
 ten Thules
 byggande.
 (Forts.)

Danmark förskaffat sig en flotta af 5 pansarfartyg af 1:sta klass, 3 af 2:dra klass, 3 kryssare och 20 torpedobåtar m. m. med tillsammans 48,928 hästkrafter samt 294 kanoner, under det Sverige, med ett anslag för sin flotta af 6,550,000 kronor har på papperet en flotta af 69 örlogsfartyg — hvilket låter något — om tillsammans 26,270 hästkrafter samt 148 kanoner mot Danmarks 294; och så kommer härtill, hvad som förmodligen icke är händelsen i Danmark, att till vår flotta fattas kanoner, krut, projektiler och hvarjehanda annat tillbehör för att göra flottan stridsfärdig samt att våra förnämsta stridsfartyg Svea och Göta sakna "ramm" hvilket med afseende på den uppgift de äro ämnade att uppfylla, måste anses för en betänklighetsfull brist.

Jag har i förbigående velat omnämna detta, så att hvar och en må kunna göra sig en föreställning om huru bedrägligt det står till med vårt sjöförsvaret.

Om man här i Sverige skulle kunna besluta sig för att antaga det danska systemet, skulle vi, såsom jag för en stund sedan hade äran nämna, få ett ökad tillskott till flottans nybyggnad af ungefär 8,000,000 kronor om året, hvilket tillagdt det förutvarande byggnadsanslaget 1,200,000 kronor skulle utgöra 9,200,000 kronor om året. Men som en del af dessa medel skulle komma att behövas till hvarjehanda extra utgifter, antager jag, att man borde kunna påräkna minst 7 millioner om året till flottans nybyggnad eller under 10 år 70 millioner kronor; och för detta belopp skulle kunna åstadkommas icke mindre än 12 pansarbåtar af Sveas typ, 40 minbåtar, 10 kryssare, och så hade man dessutom omkring 7 millioner till mindre fartyg, till artillerimateriel och diverse andra saker utom den summa af 22 millioner kronor som förut afräknats till diverse behof. Jag hemställer till kammaren, om vi icke med så använda penningar till försvarsväsendet skulle befinna oss lugna och trygga, och om vi icke med ett sådant "landtförsvaret till sjös" skulle kunna hindra hvarje landstigning af en fiendtlig armé och upprätthålla vår neutralitet, och detta utan att kostnaderna ökades med mer än omkring 4½ millioner kronor om året. Men äfven om man skulle vilja hålla sig till det nuvarande beloppet, skulle vi ändå kunna få ett ökad anslag till flottans nybyggnad af cirka 3 å 4 millioner kronor om året eller på 10 år 30 å 40 millioner och med detta åstadkomma en ganska försvarlig flotta utan att det kostade ett öre mer än nu.

Såsom det nu är stäldt och med de utgifter vi nu hafva för försvaret, hvilka i verkligheten uppgå till 35 procent af statens alla utgifter, kunna vi — och jag tror att något hvar skall erkänna detta — betrakta oss såsom fullkomligt försvarslösa, och jag tror icke att försvarskraften skulle märkbart ökas, äfven om 4½ million ökad anslag lemnades åt hären. Våra generaler i kammaren hafva under diskussionen om landtförsvaret framhållit vårt nuvarande värnlösa tillstånd, och om vår nuvarande flotta vill jag ej tala vidare, den skulle efter min uppfattning gerna kunna slopas, utan att vår försvarskraft synnerligen minskades; men omhulda den, gif tillfälle att utveckla det utmärkta "materiel" vi

ega i det bästa sjöfolk på jorden, i vårt goda jern och våra skickliga verkstäder, och man skall få se på annat.

Men, skall man säkert invända, icke kan Sverige med den flotta vi kunna åstadkomma, försvara sig mot Englands eller Tysklands eller Rysslands pansarflottor. Härpå svaras, att vi väl knappast kunna komma i krig med England eller Tyskland, och hvad Ryssland beträffar har det nog användande för sin flotta på andra håll, och torde för ett eventuelt anfall på Sverige (som dock icke finnes någon den ringaste anledning till, om vi icke vansinnigt reta ryssarne till krig) icke kunna utrusta en större *anfallsflotta* än vi med hopp om framgång skulle kunna möta med en sådan *försvarsflotta* som jag tänkt mig.

På alla näringsområden i jordbruket såväl som industrien går allt numera ut på att använda maskiner i stället för den dyrbaraste af alla krafter, människokraften; och vårt lands läge, omgifvet som det är af haf, vår utvecklade industri och vårt goda jern äro på det högsta lämpade att begagnas såsom medel till försvar. Vår folkfattigdom i jämförelse med våra mäktiga grannar gör det till en bjudande nödvändighet att så mycket som möjligt mångdubbla människokraften. Allt bjuder således, mina herrar, att grunda försvaret på krigsmaskiner, d. v. s. på ett flytande försvar, på örlogsfartyg, som kunna byggas i eget land, bemannas med våra utmärkta sjömän, och hvilka, på samma gång de äro fruktansvärda och hvar som helst kunna möta en fiende och hindra honom föra in kriget i landet, fordra ett minimum af animalisk kraft mot den oerhörda massa af menniskor och dragare, som ett i alla händelser ofullständigt och otillräckligt landtförsvar kräver. Och jag är således fullt och fast öfvertygad, att ett kraftigt sjöförsvar utgör enda möjligheten att utestänga krig från våra landamären.

Våra föregående stora konungar Gustaf I och Karl XI hafva såsom vi veta egnat all omsorg åt sjöförsvaret, hvilket de ansågo som "*rikets tryggaste förmur, dess värn och försvar*" och Sverige har också alltid då vi haft en flotta med heder gått ur striden. Och Gustaf II Adolf har yttrat: "*Må svenskarne antingen skaffa sig herraväldet öfver Östersjön genom besittningen af dess kustländer — eller också lemna allt, hålla en stark flotta, lägga sig inom sina svenska klippor och skär, och lefva i landet sins emellan ense — då ingen skall dem lätteligen med fördel antasta.*" Och jag tror, mina herrar, att Gustaf Adolf var större strateg, större statsman och större fosterlandsvän än någon nu lefvande, och att han således kan anses vara den mest kompetente domaren i denna fråga.

Och om någonting i detta hänseende ändrats sedan Gustaf Adolfs tid, så är det till fördel för nu lefvande. Ty sedan Carl XII och Gustaf IV Adolf bortkrigat våra provinser på andra sidan Östersjön och Bottniska viken och Carl XIV Johan förenat Sverige med Norge till ett försvarsförbund, befinna vi oss just i den lyckliga ställning och med de naturliga gränser som Gustaf Adolf förutsatt. Jag märker att en och annan i kammaren drager

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

på smilbandet, då jag talar om försvarsförbundet med Norge, och mången torde anse det af föga värde.

Jag ber emellertid få fästa uppmärksamhet på att Norge under århundraden tillbaka, och ända till föreningen med Sverige, tillsammans med Danmark ständigt var vår uppenbare och hemlige fiende, som vid alla tillfällen lurade på att anfälla oss i ryggen, och att vi sålunda hade en lång och svår landgräns att försvara.

Denna tid är nu ett minne blott, och jag tänker så högt om unionen, med Norge att jag icke fäster synnerligt afseende vid dagens småaktiga stridigheter (hvilka nog, med god vilja å ömse sidor om fjellen och genom folkens sunda omdömen om föreningens fördelar, komma att reda sig) utan hyser den öfvertygelsen, att, om det en gång gäller, skola svensken och normannen, liksom fördom två fosterbröder, hvilka kämpat med och lärt akta hvarandra, stå rygg mot rygg, med bröstet mot fienden och med svärd i hand beredda att afvärja gemensam fara för de förenade rikena.

Nu är frågan: hvad är att göra under närvarande bedröfliga försvarsförhållanden? Jo, icke annat, hvad jag kan finna, än att an hålla det Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunniga män af armén och flottan — de yppersta Sverige eger — låta uppgöra en försvarsplan, grundad på kombineradt landt- och sjöförsvaret i enlighet med nutidens krigsvetenskapliga fordringar, hvarvid icke endast landets tillgångar toges i beräkning, utan äfven afseende fästes vid dess egendomliga naturförhållanden, samt vid alla de faktorer som böra tagas med i betraktande vid en försvarsplans uppgörande. Så hafva som jag tror alla andra nationer gått till väga, och endast på detta sätt kan svenska nationen komma till insigt om hvad som fordras för landets betryggande i händelse af ett krig och för upprätthållande af vår neutralitet. Och min öfvertygelse är att om en sådan plan, väl genomtänkt, upprättas och, väl motiverad, framlägges för Riksdagen, så kommer den att antagas.

Det har under sista tiden talats om — och man har läst i tidningar stående regeringen nära — att ett förslag vore att förvänta från Kongl. Maj:t om utsträckning af beväringsofningarna till 90 dagar, och att beväringen skulle få en kronas dagaflöning mot det att grundskatterna afskrifvas.

Jag vill för närvarande icke uttala mina åsikter rörande ett sådant köpslagande om landets försvar, men om detta är meningen skulle försvarskostnaderna i verkligheten å ena sidan indirekt ökas med först och främst värdet af grundskatterna, som uppgår till ungefär $4\frac{1}{2}$ millioner kronor, och å den andra sidan direkt genom kostnaden för beväringens ökade öfning samt en kronas dagtraktamente, uppgående enligt uppgift af sakkunnig person till mycket lågt räknadt $3\frac{1}{2}$ millioner kronor om året. Landets direkta och indirekta utgifter för denna beväringens ökade öfning med 48 dagar skulle således föranleda till en ökning i försvarskostnaderna af omkring 8 millioner kronor årligen eller med nära $\frac{1}{3}$ af hela landt-försvarets nuvarande kostnad, och vi skulle då komma upp till en för-

svarsbudget direkt och indirekt af öfver 41 millioner kronor eller bortåt 50 procent af statens alla utgifter, hvilket är högre än något annat land, mig veterligt, har.

Och tror någon förständig människa, att vi skulle stå synnerligen bättre försvarade mot ett fiendtligt anfall eller kraftigare kunna upprätthålla neutralitet i krig genom den ökade utsträckningen af beväringens öfningstid till 90 dagar utan att något i öfrigt gjordes för att ordna försvaret i sin helhet på ett tillfredsställande och effektivt sätt? Nej, mina herrar! Vi hafva endast gjort högst betydliga uppoffringar, större än landet utan att utarmas kan bära, utan att något afsevärdt vunnits. Och då så måste anses vara förhållandet, hvilket icke lär kunna bortresonneras, vore det väl önskvärdast att intet nytt lappningsförslag till "koncentrering mot målet" framlägges för Riksdagen, förr än en fullständig kombinerad plan för landt- och sjöförsvaret blifvit uppgjord. Sker icke detta, utan ett förslag, i den anda som man sagt regeringen ämna framlägga, mot förmodan skulle af Riksdagen antagas, då tror jag hvar och en fosterlandsvän kan bedja, att en nådig försyn må hålla sin skyddande hand öfver gamla Sverige.

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: Jag ämnar visst icke följa den siste talaren på den vidlyftiga väg han brutit i dag, dervid han betraktat frågan ur både politisk, strategisk och taktisk synpunkt och på köpet sammanblandat den med landtförsvaret. Det är mycket att säga rörande dessa frågor, men jag tror, att litet hvar i kammaren inser, att de hafva för närvarande stort ingenting att göra med föreliggande fråga, nemligen femte hufvudtitelns extra anslag.

Hvad nu dessa extra anslag beträffar, så har — litet ovanligt mot hvad man brukar finna i statsutskottets betänkande — utskottet här sammanfört alla punkterna och, om jag så får säga, öppnat diskussion om extra anslagen på femte hufvudtiteln med ett slags principbetänkande.

Jag ogillar visst icke detta, tvärt om; ty derigenom får den oinvidge på en gång en sammanfattad bild af hvad som ifrågasättes beträffande dessa anslag, och det kan i många afseenden vara ganska nyttigt. Hvad mig beträffar, så kommer jag obetingadt att sluta mig till de ledamöter inom kammaren, hvilka gillat hvad statsutskottet rörande dessa anslag i alla punkter föreslagit. Och det är så mycket lättare att göra det här, då ovanligt nog statsutskottets nästan samtliga ledamöter, d. v. s. alla från Andra Kammaren och från denna kammare ett ovanligt stort antal, gillat och godkänt dessa utskottets förslag. Det är visserligen sant, att två eller tre ledamöter från denna kammare i vissa punkter reserverat sig, men, mine herrar, det finnes endast en punkt der elfva ledamöter af denna kammare förenat sig mot majoriteten inom utskottet och vilja hafva ett annat förslag å bane. Och hvad rör nu denna fråga, som uppkallat så många reservanter från Första Kammaren? Jo, den rör flottans artillerimateriel. Det skulle kunna tyckas, som om det förslag, utskottets majoritet framlagt,

Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)

vore så ofantligt olika mot hvad Kongl. Maj:t begärt i detta hänseende, men, mine herrar, så är icke förhållandet. Ty Kongl. Maj:t har begärt till artillerimateriel 490,000 kronor, och statsutskottet har för sin del beviljat denna summa. Den enda skillnaden mellan utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition är, att Kongl. Maj:t vill hafva anslaget beviljad för ett år på en gång, medan utskottet vill fördela det på två år och af dessa 490,000 kronor lemna för år 1892 års statsreglering endast 200,000 kronor. Detta är den väsentliga olikheten. Hvad för öfrigt beträffar de extra anslagen i sin helhet, så ha besluten inom statsutskottets fattats nästan utan någon skiljaktighet. Det är sålunda endast två ledamöter af Första Kammaren, som reserverat sig mot statsutskottets afslag på Kongl. Maj:ts proposition om erhållande af anslag till två första klassens minbåtar. Det kan nu tyckas också, att detta är en mycket stor afprutning och äfven farligt i militäriskt hänseende; men går man till den kungliga propositionen och den del deraf som finnes anfordrad i betänkandet, så finner man likväl, att marinförvaltningen, som ju dock är en myndighet, hvilken man har både rättighet och skyldighet att i vissa fall följa, aldrig begärt dessa första klassens minbåtar. Det är först chefen för sjöförsvarsdepartementet, som begärt dem. Men det är sant, han har gjort det därför att han strukit anslaget till en fjerdre pansarbåt, som marinförvaltningen föreslagit måtte begäras, och i stället begärt detta anslag till två första klassens minbåtar. Detta anslag har med en ganska stor majoritet, såsom jag nämnde, nemligen alla Andra Kammarens ledamöter och af Första Kammarens ledamöter alla utom två, blifvit af utskottet afslaget. Jag finner sålunda, att statsutskottet i dess förslag beträffande dessa extra anslag varit särdeles enigt om det slut till hvilket utskottet kommit. Detta slut har ungefär stämt med den summa, som vid senaste riksdag beviljades för 1891 års statsreglering. Då bestämdes nemligen extra anslagen under femte hufvudtiteln till 1,665,860 kronor och nu slutar statsutskottets förslag på 1,669,110 kronor, således ungefär samma belopp. Jag hoppas, att om statsutskottets förslag blir Riksdagens beslut, såsom det är stor anledning att förmoda, regeringen icke må anse detta som någon brist på förtroende för regeringen från Riksdagens sida, långt derifrån. Men departementschefen har endast att föreslå Kongl. Maj:t, hvad som befordrar flottans väl och bästa, under det Riksdagen har en större och vidsträcktare verksamhet rörande anslagens belopp och fördelning. Dels måste den efterse, att statsregleringen går ihop med befintliga tillgångar, och dels måste man fästa afseende vid, att bland de många motioner, som inlemnats till Riksdagen, finnas, såsom litet hvar vet, dock stundom åtskilliga, som kräfva rätt betydliga anslag, och dertill måste äfven reserveras medel, något som Kongl. Maj:t vid uppgörande af anslagspropositionerna icke kan ega kännedom om.

Att bevilja högre anslag, än som nödvändigt är, finner jag onödigt, därför att då ligga pengarne oanvända. Om vi gå till rikshufvudbokens kapitalkonto, det senast uppgjorda, finna vi, att

vid 1890 års ingång det fans reserverade medel för flottans behof till ett belopp af ungefär 1 million kronor, närmare bestämdt 1,000,520 kronor, och, mine herrar, det är ett ytterligare skäl, som jag anser väga mer än något föregående, till att icke gå längre beträffande anslagen på femte hufvudtiteln än hvad statsutskottet nu föreslagit.

*Anslag till
fortsättning
af pansarbå-
ten Thules
byggande.
(Forts.)*

Herrarne komma ihåg, att då vi beviljade nödiga medel för fortsättning af norra stambanan, 4 millioner kronor, som är en betydlig summa, mine herrar, så nämnde statsutskottet dervid, att beträffande sättet för anskaffandet af dessa 4 millioner, huruvida det skulle ske genom anslag eller genom lån, derom ville utskottet först *senare* yttra sig. Skulle det nu ske genom anslag såsom vid sistlidne riksdag, då nemligen det mindre beloppet beviljades, så finna herrarne, att det vore icke så fasligt mycket öfver för statsregleringen utaf rikets befintliga inkomster. Det är en oegentlighet, om jag så får säga, hos statsutskottet att förorda en stor utgift utan att på samma gång säga, om den skall bestridas genom anslag eller genom lån. Detta gör, att jag tror, att Riksdagen nu bör vara försiktig och icke bevilja mer än hvad som är nödvändigt, då jag är fullkomligt öfvertygad, att statsutskottet kommit till det resultat, som föreligger, genom moget öfvervägande.

Jag ämnar icke yttra mig vidare i de olika punkterna, ej heller ämnar jag begära votering öfver desamma, ty jag anser, att det endast vore att slösa med en dyrbar tid och icke tjena någonting till, då jag är öfvertygad, att Andra Kammarens majoritet kommer att taga statsutskottets betänkande sådant det finnes. Och skulle Första Kammaren ändra summorna och öka dem på ett eller annat sätt, så komma de att underkastas gemensam votering, och i det fallet tviflar jag ej om utgången.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag hade icke tänkt begära ordet förr än vid nästa punkt, men då diskussionen redan nu så vidlyftigt utbredd sig, skall jag redan nu yttra några ord, utan att sväfva ut så långt som den förste talaren.

Det är ganska vanligt att de centrala embetsverk, som närmast ha sig anförtrodt att handhafva förvaltningen af de medel, som anvisas till försvarsverket, och hvilka det åligger att i första hand uppgifva de anslagsbehof som dertill erfordras, vid de framställningar, som af dem göras för att tjena som grund för Kongl. Maj:ts statsverksproposition upptaga visst icke allt, som skulle behöfvas, ty sådant vore i våra dagar alldeles hopplöst, men dock så mycket som synes embetsverket oundgängligt behöfligt och efter dess uppfattning möjligt att erhålla. Det är ock lika vanligt att föredragande departementschefen efter samråd med sina embetsbröder ser sig nödsakad att afdraga ett eller annat af det sålunda föreslagna — ty statsregleringen måste ju gå ihop. Men om föredragande departementschefen dervid anser sig nödsakad att ej endast utesluta vissa delar af hvad det centrala embetsverket begärt, utan så till sägandes omarbetar det derifrån utgångna förslaget och utesluter en del, men i det stället upptager saker som ej af den

Anslag till
fortsättning
af pansarbä-
ten Thales
byggande.
(Forts.)

förvaltande myndigheten ifrågasatts, så uppstå svårigheter vid frågornas behandling uti det utskott, som har sig ålagt att bereda ärendena till framläggning för Riksdagen. Vid de stridigheter, som vanligen ega rum i fråga om de extra anslagen till försvarsväsendet, uppstår nemligen en viss tvekan rörande sådana poster, hvarom de båda närmast sakkunniga auktoriteterna ej varit enstämmiga, och försvarsvännerna hafva svårt att så som de önska försvara det omtvistade anslaget, öfvertygade som de för resten äro att både det af departementschefen och det i nu förevarande fall af marinförvaltningen begärda vore ganska behöfligt, ehuru de kunna tveka emellan det begärda och det uteslutna.

Så väl i år som förlidet år har sådant inträffat å femte hufvudtiteln, och det vore för oss i statsutskottet en stor lättnad om en samstämmighet myndigheterna emellan kunde åstadkommas före anslagsfördringarnas framläggande för Riksdagen. Att en sammanjemkning af sjöministerns och marinförvaltningens åsichter om hvad som bör begäras kan på förband ega rum, det tror jag mig kunna säga, och jag vågar uttala den förhoppning att så för framtiden måtte ske.

När det nu föreliggande förslaget framkom till statsutskottets första utgiftsafdelning, framhöll man der, att herr statsrådet nu likasom vid föregående riksdagar hade tagit en öfversigt öfver det hela och slutat med en viss summa, som han ansett sig kunna disponera öfver, och sedan fördelat den på de olika titlar, som ansågos nödvändiga. Samma väg ansåg sig äfven statsutskottets utgiftsafdelning kunna gå och en i dessa frågor ganska betydande ledamot från Andra Kammaren föreslog att vi skulle göra på samma sätt, ehuru han satte sin slutsumma något lägre än den Kongl. Maj:t begärt. Andra ville sätta denna siffra ännu lägre och endast medgifva hvad som förut för ändamålet anslagits, under det att äfven yrkande på fullt bifall till Kongl. Maj:ts proposition framställdes. För mig, som är en ifrig försvarsvän, hade varit angenämast att rösta för Kongl. Maj:ts förslag, och skulle jag gerna varit med om ett ändå högre belopp, ifall derom varit fråga. Då uppstod spörsmålet, om vi nu skulle sätta hela femte hufvudtiteln på gemensam votering, såsom i år skett med fjerde hufvudtiteln, med mycken ovisshet om den slutliga utgången, eller om vi skulle taga hvad vi kunde blifva ense om. Jag öfverlemnar till kamrarna att afgöra hvad som varit klokast. Detta är emellertid anledningen hvarför jag icke reserverat mig mot utskottets beslut i denna punkt.

Herr Adelskölds resonnement innehöll ej något nytt utan var i sjelfva verket ett genljud af hvad som på 1740- och 1750-talet ofta i Riksdagen yttrades. Då ropade man på den tidens språk: "vi skola 'egalera' våra grannar, vi skola hafva en flotta, lika stor som den ryska och danska tillsammans". Men oaktadt alla ansträngningar lyckades det dock aldrig — och dock var Sverige mäktigare då än nu. Vi hade Finland qvar, Ryssland vägde ej mycket på sjön, om ock Danmark var starkare än nu. Den ärade talarens yttrande gick ut derpå, att vi skulle göra vårt sjöförsvar

så starkt, att vi med säkerhet kunde hindra en fiendtlig landstigning å våra kuster. Ett korollarium af hans yrkande borde vara att vi skulle hålla en flotta, som var starkare än Rysslands — men huruvida det är möjligt, lemnar jag åt herrarne att afgöra.

Han rekommenderade vidare Danmarks exempel. Det var icke länge sedan jag talade med en dansk general, och han sade rent ut, att Danmarks ställning i militäriskt hänseende vore alldeles förtviflad, och att man der, i händelse af ett fiendtligt anfall alldeles icke kunde försvara sig. Ett land, som befinner sig i ett sådant läge, kan ej gerna uppställas som mönster för oss.

Samme talare rekommenderade äfven en kombinerad försvarsplan till lands och sjös. Tro herrarne verkligen det vara möjligt att uppgöra en försvarsplan, som med visshet kan tillämpas, om vi bli anfallne? Initiativet tillhör ju fienden, och de ställen, der fienden kan börja sitt anfall, sträcka sig från Torneå till Ystad och Strömstad! Ingen annan försvarsplan är tänkbar än den att väl bereda sig på försvaret d. v. s. hafva på förhand uppgjort huru armén skall mobiliseras och hvar dess corpser skola samlas samt huru flottan skall utrustas. Men är detta uppgjort, — och det är så — då bör det icke offentligen framläggas för obehörigas blickar och möjligen blifvande fiender.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr statsrådet friherre von Otter: Jag hörde icke början af den föregående talarens anförande, men så vidt jag fått del af detsamma skulle det afse en anmärkning mot mig, emedan jag icke på förhand öfverlagt med marinförvaltningen angående de anslagsbehof för sjöförsvaret som borde af denna myndighet anmålas.

Jag vill då erinra derom, att marinförvaltningen är ett självständigt embetsverk, som det åligger att inkomma med uppgift angående sjöförsvarets behof samt förslag om desammas afhjelpande, och att jag icke anser det tillkomma en konungens rådgifvare att söka inverka på dess beslut.

Marinförvaltningen har anmält behof, uppgående till bort emot fyra millioner, och har departementschefen deraf tillstyrkt hvad han funnit viktigast, och som, jemte de behof i öfrigt han funnit företrädesvis böra tillgodoses, kunde hafva största utsigt att beviljas inom det påräkneliga anslagsbeloppet. Att marinförvaltningen bland de anmälda behofven icke upptagit minbåtar, föreföll mig desto anmärkningsvärdare, som den förra årets anmälda behof förklarade anskaffandet af dylika båtar *trängande* och äfven i år omtalar dem såsom *allt för fåtaliga*; och då jag ansåg anskaffandet af sådana båtar viktigare än att bygga tyghus och tillbygga en underbefälsskola m. m., såsom marinförvaltningen föreslagit, frångick jag dess förslag i dessa delar, och tror i öfrigt den gifna förebräelsen oberättigad.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Då herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet icke hörde början af

mitt förra anförande, så var det ej underligt att han missförstått mig.

Jag sade blott, att den delegation af Riksdagen, som förberedt denna frågas behandling, befunnit sig i en ledsam ställning i följd deraf, att statsrådsprotokollet och marinförvaltningens utlåtande icke stämma öfverens. Man kom i tvekan, och den auktoritet, som den ena så väl som den andra auktoriteten borde ega, försvagades. Från denna synpunkt yttrade jag äfven den önskan, att sådant måtte för framtiden undvikas, och påpekade, att tillfälle fins för herr statsrådet att träda i närmare beröring med marinförvaltningen redan förr, än denna afger sitt förslag till anslagsfordran.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt.

*Anslag till två
första klassens
minbåtar.*

13 punkten.

Herr statsrådet friherre von Otter: Jag kan icke neka, att det var med ledsnad jag vid genomläsandet af statsutskottets betänkande fann, att endast två af dess ärade ledamöter ansett sig kunna biträda Kongl. Maj:ts föreliggande förslag. Jag anser detta desto allvarsammare som Första Kammaren alltid plägat vara synnerligen välvilligt stämd vid frågor om försvarets stärkande, och jag väntade mig därför att finna några fullt talande skäl hvar för ett sådant afslag blifvit af utskottet tillstyrkt, men jag har icke kunnat finna något enda i dess motivering. Utskottet säger: "Med hänsyn till oafvisliga anslagsbehof under andra hufvudtitlar har utskottet emellertid ansett, att summan af de extra anslagen under femte hufvudtiteln icke lämpligen böra i väsentlig mån öfverskrida det belopp, som af sistlidna års riksdag för sjöförsvarets tillfälliga behof anvisades, hvarigenom äfven den fördel vunnes, att sjöförsvaret hade att påyrka mindre vexlande belopp för sina extra utgifter".

Hvad beträffar de oafvisliga behofven under andra hufvudtitlar tror jag, att statsmedlen äro fullt tillräckliga för att tillgodose äfven dessa, så att detta torde icke vara något skäl emot det nu begärda anslaget. Hvad åter angår, att man icke skulle öfverskrida det belopp, som föregående års Riksdag anvisat, ber jag att få jemföra detta yttrande af innevarande års statsutskott med dess yttrande förlidet år, då utskottet tydligt uttalade, att för sjöförsvaret borde i enlighet med de af 1882 års sjöförsvarkomité angifna grunder beviljas två millioner kronor årligen. Detta anslag satte likväl utskottet det oaktadt genast ned till 1,800,000 kronor, men ursäktade sig med att denna nedsättning, som väl vore på sätt och vis oberättigad, torde kunna på annat sätt godtgöras. Slutligen säger nu utskottet, att genom den föreslagna nedsättningen i anslag — från 1,800,000 till 1,669,110 kronor — "den fördel vunnes, att sjöförsvaret hade att påräkna mindre vexlande belopp för sina extra utgifter". För denna fördel, mine

herrar, skall jag be att få betacka mig, ty jag kan icke förstå, huru det kan vara en fördel att få sina inkomster nedsatta. Hvad de "vexlande beloppen" angår, så vet hvar och en, att dessa vexla och skola så göra under alla tider, ty de äro beroende af många skiftande förhållanden, såsom t. ex. af behof och tillgång och, icke minst, af vexlande åsigt till och med inom samma utskott med samma ledamöter. Så har ju nemligen nu statsutskottet uttalat en åsigt, alldeles motsatt den, som förra året framställdes. Skall det nu fortgå på detta sätt, att Riksdagen ständigt nedsätter de begärda anslagen, så slutar det kanske dermed att till sist ingenting blir kvar.

Emellertid torde det, i enlighet med hvad jag nyss antydt, icke hafva berott på ekonomiska skäl, att utskottet afstyrkte det här begärda anslaget, och icke heller lärer det hafva föranledts deraf, att de ifrågavarande minbåtarna ansetts obehöfliga eller olämpliga, ty derom har jag icke hört någon enda antydning. Också äro i detta afseende meningarne såväl inom landet som i utlandet temligen stadsfätade. Jag läste nyligen i en engelsk tidskrift en förebråelse mot det engelska amiralitetet att det skaffat sig alltför få minbåtar. Derpå svarades, att minbåtar äro den svagares vapen, men för honom synnerligen förträffligt på grund af dess relativa prisbillighet och lämplighet företrädesvis för försvaret af egen kust. Deremot äro de olämpliga för anfall på främmande kuster.

Jag tror också, att herrarne alla erkänna, huru synnerligen passande minbåtarna äro för våra förhållanden, och jag skulle mycket beklaga, om sjöförsvaret icke hädanefter som hittills må kunna påräkna Första Kammarens stöd, då fråga är om anslag till dess stärkande.

Herr von Hedenberg: Såsom reservant mot utskottets beslut i denna punkt tillåter jag mig yrka bifall till det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet för anskaffande af tvenne första klassens minbåtar.

Af föregående talare har det blifvit tydligt ådagalagdt, i hvilken underlägsen ställning vår flotta i afseende på materielen befinner sig, och jag vill fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att, om till fartygsmateriel endast det nyss anvisade anslagsbeloppet å 1,250,000 kronor skulle beviljas, denna del af materielen efter de beräkningar, som följts både af sjöförsvarskomitén och ytterligare framhållits under diskussionen i kamrarna, icke skulle under detta år i någon nämnvärd mån förkofras. Förslidet är fick flottan visserligen ett tillskott derigenom, att anslag till en första klassens pansarbåt delvis beviljades. Men utgår man från en viss slutsumma, hvilket man alltid måste göra i en affär sådan som denna, kommer man till det resultat, att man i det stora hela icke heller det året förkofrat materielen, utan snarare stått under det medeltal, till hvilket man borde gå. Jag har förut haft äran yttra, att beräkningen af flottans tillväxt måste göras beroende af anskaffningsbeloppet i dess helhet, sådant man ansett

*Anslag till två
första klassens
minbåtar.
(Fort.)*

*Anslag till två
första klassens
minbåtar.
(Forts.)*

det böra vara. Dividerar man detta tal med det antal år som denna materiel kan anses tidsenlig eller värd att underhålla, så kommer man till ett gifvet belopp, som måste anses nödvändigt att erhålla hvarje år för att flottans materiel i dess helhet verkligen skall kunna förkofras. Och detta belopp är till och med högre än som för fartygsmaterielen skulle vinnas, äfven om det af Kongl. Maj:t ifrågasatta anslaget beviljades.

Att antalet minbåtar nu är allt för ringa är redan påvisadt. Danmark har 21 minbåtar, af hvilka 4 äro större och mera sjögående än våra och 17 ungefär lika dem vi hafva.

Jag tror mig icke behöfva yttra mera i denna fråga och hoppas att Första kammaren delar min åsigt, då jag nu anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i punkten hemställt och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Anslag till an-
skaffning af
artilleri-
materiel.*

14 punkten.

Herr von Hedenberg: Äfven i denna punkt skall jag anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

En föregående talare gjorde en beräkning, utfallande så, att skillnaden mellan utskottets och Kongl. Maj:ts förslag icke vore synnerligen stor. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att den ärligen uppkommande bristen är ungefär 200,000 kronor, och då lär man väl icke kunna fylla denna brist med att endast bevilja 200,000 kronor, utan man måste en gång gå derutöfver. När dertill kommer att, enligt hvad marinförvaltningen uppgifvit, denna brist går upp till dubbla beloppet mot hvad Kongl. Maj:t ansett sig kunna begära, så skall ju utskottets förslag, om det nu antages, blifva ännu mindre tillfredsställande.

Öfverhufvud taget tror jag mig icke behöfva gå vidare i detalj i denna fråga, utan inskränker mig nu till att anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Stråle: I anledning af den åsigt medkammarens ledamöter i statsutskottet omfattat, kan det befaras, att Riksdagens beslut i denna fråga utfaller i en annan riktning än den jag anser vara den rätta; och jag anhåller därför att med några ord få till protokollet antecknad min åsigt.

Mine herrar! Kan det vara klokt att i en tid, då icke allenast de stora militärmagterna rusta sig, såsom man säger, ända till tänderna, utan äfven de mindre staterna söka att efter förmåga ordna sitt försvarsväsen, — då det icke lärers stå i någon dödligs

skön att ens gissningsvis kunna säga, när det hotande molnet skall urladda sig; och då i vårt fädernesland på så många ställen högljudda rop höras på vidtagande af kraftiga åtgärder för att genom en beväpnad neutralitet kunna skydda vårt land för krigets olyckor, — kan det vara klokt, kan det vara fosterländskt att med ett oförklarligt lugn lägga armarna i kors? Jag tror det icke. Eller kanske medel saknas? Lyckligtvis icke.

Anslag till anskaffning af artilleriemateriel.
(Forts.)

Utskottet har här icke blott nedsatt den af Kongl. Maj:t begärda summan, utan äfven fördelat den på två år. Hvem vet, huru det ser ut om två år? . . .

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande nu föreliggande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemställt, så vidt det skilde sig från hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit, skulle godkänna Kongl. Maj:ts berörda förslag utan förändring.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till nyss omförmälda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

15 punkten.

Anslag till fasta min-försvaret.

Herr von Hedenberg: Ännu en gång nödgas jag besvara kammaren med att yrka afslag å utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag behöfver här endast hänvisa till statsrådsprotokollet, och jag skall be att få uppläsa några ord i slutet af detsamma. Der står nemligen: "och hemställer jag derföre att Eders Kongl. Maj:t till fasta och tillfälliga minspärrningars ordnande behagade af Riksdagen äska ett extra anslag af 200,000 kronor, deruti inberäknadt 25,000 kronor för anskaffning af bomullskrut, hvaraf bristen i betänkelig grad ökats, enär anskaffning af minor fortgått utan att förrådet af bomullskrut i motsvarande förhållande kunnat tillgodoses. Med anskaffning af detta sprängämne är desto angelägnare som det icke kan inom landet tillverkas". Jag kan meddela, att bristen på bomullskrut, enligt fastställt utredningsreglemente, för närvarande uppgår till omkring 31,000 kilogram, hvilket efter det pris, som hittills är betaldt för detsamma, skulle kosta omkring 180,000 kronor. Under sådana förhållanden synes det temligen gifvet, att man med ett anslag af blott 200,000 kronor i afseende å minväsendet i dess helhet icke kommer synnerligen långt, och särskildt med hänsyn dertill, att detta sprängämne icke kan erhållas inom landet, torde det vara angeläget att deraf anskaffa så mycket, som möjligen kan begäras.

Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på den nu föredragna punkten an-

nat yrkande icke framstälts, än att kammaren, med afslag å hvad utskottet hemställt, såvidt det skilde sig från hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit, skulle godkänna Kongl. Maj:ts berörda förslag utan förändring.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till nyssnämnda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Anslag till
signal-och tele-
fonstationer.*

16 punkten.

Herr von Hedenberg: Det är visserligen icke af så synnerligen stor vigt, om detta anslag skulle i år utgå i sin helhet eller icke. Men då jag föreställer mig, att äfven nästa år anledning skall föreligga att begära anslag till komplettering af befintlig brist, och då icke alla de telefonstationer, som nu äro ifrågasatta, äfven med detta anslag blifva fullt färdiga, så synes det nu behöfligt att anslaget i sin helhet beviljas.

På grund häraf anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag i denna punkt.

I detta anförande instämde friherre *Klinckowström*.

Herr vice talmannen: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, huru vida det kan vara klokt och taktiskt rätt att öka de gemensamma voteringarnas antal med ytterligare flera, och dessa i frågor, om hvilka det nyss är sagdt, att det icke kan vara af någon betydighet, om utskottets eller Kongl. Maj:ts förslag antages. Stora och viktiga anslag förekomma snart vid de gemensamma voteringarna. Jag tror därför, att man icke bör förminska chanserna att dervid vinna hvad viktigare är genom att i nu förevarande fall söka gå längre än utskottet föreslagit.

Ur denna synpunkt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt och vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

17 och 18 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 14 och 16 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

I punkten.

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.*

Herr statsrådet Groll: Statsutskottet har i sitt betänkande angående denna punkt afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition. Detta beslut har fattats af utskottets ledamöter från Andra Kammaren, hvaremot Första Kammarens ledamöter inom utskottet afgifvit sin reservation, på skäl, hvilka jag anhåller att få åberopa till stöd för Kongl. Maj:ts proposition. Jag ber derjemte att få något närmare skärskåda de grunder, på hvilka statsutskottet afstyrkt den kongl. propositionen.

Statsutskottet säger, bland annat, "att man har föreställt sig, att plats vid Konungens rådsbord borde beredas åt en särskild representant för jordbruk, handel och näringar", och af hvad utskottet vidare yttrat framgår, att utskottet tänkt sig, att kommerskollegium skulle utbytas emot ett statsdepartement, staldt under en departementschef. Denna fråga har redan vid föregående tillfällen varit föremål för Riksdagens pröfning. År 1868 föreslog Kongl. Maj:t Riksdagen att inrätta ett departement för handel och näringar samt allmänna arbeten, i sammanhang hvarmed kommerskollegium skulle upphöra. Denna proposition blef emellertid afslagen af denna kammare, efter hvad jag föreställer mig hufvudsakligen på det skäl, att det skulle läggas en viss beslutanderätt i den nye departementschefens hand. Detta ansågs icke öfverensstämmande med våra konstitutionella former, och jag tror verkligen, för min del, att om något sådant skulle kunna tänkas, vore det nödvändigt att vidtaga en genomgripande förändring i våra grundlagar. När Kongl. Maj:t derefter, för andra gången, framstälde ett förslag om inrättande af ett statsdepartement, nemligen år 1885, tänkte man att detta departement skulle komma att omfatta jordbruk, handel och näringar. Man försökte då en annan väg. Man ville inrätta byråer med en mera sjelfständig ställning, hvilka byråer skulle kunna ersätta den administrativa beslutanderätt, som tillkom kommerskollegium. Detta stötte emellertid på motstånd i denna kammare, och frågan afslogs. Nu tror jag, att man kan säga, att det knappast låter sig göra att till en byrå under ett departement lägga en sådan beslutande- och sjelfständig pröfningsrätt, som tillkommer ett centralt embetsverk. Det öfverensstämmer icke med hela det arbetsätt, som inom departementet gör sig gällande. Det är alldeles naturligt, att om der skall kunna åstadkommas någon egentlig arbetsprodukt, som kan för departementschefen vara till någon hjälp, måste de utredningar, som å byrån verkställas, gå i den riktning, som departementschefen vill hafva dem, ty eljest skulle det kunna inträffa att, om byrån arbetade fullkomligt sjelfständigt och uttalade sina åsigtter, det sedan uppstode det förhållande, att departementschefen, om han icke

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

gillade dessa åsigt, sjelf fick utarbete helt andra förslag, hvar till hans tid naturligtvis icke skulle förslå. Af hvad jag nu sagt torde herrarne kunna draga den slutsatsen, att, äfven om man inrättade ett statsdepartement för behandlingen af dessa frågor, så uteslutes derigenom icke behovet af ett centralt embetsverk. Då utskottet därför här framhåller, att det skulle inrättas ett departement för dessa frågor, vill jag icke alls anse, att derigenom är vederlagdt behovet af ett centralt embetsverk.

Jag ber vidare få erinra om, att under åtskilliga tider har förekommit frågan om kommerskollegiets ombildning, d. v. s. en sådan ombildning, att ett sjelfständigt embetsverk skulle sättas i dess ställe. Anmärkningarna emot kommerskollegium hafva alla gått i den rigtning, att dess arbetssätt vore för tungt, att det arbetade under kollegiala former och att näringarne vore i behof af större snabbhet i afgörandet af de ärenden, som hänskötos till departementet. För att nu undanrödja dessa anmärkningar har man tänkt sig, att en ombildning af kommerskollegium skulle gå i den rigtning, att man utbytte de kollegiala formerna emot styrelseformen. Ett förslag i denna rigtning framlades år 1875, men vann icke Riksdagens bifall. Kongl. Maj:t har således försökt att tillmötesgå Riksdagens önsknningar, både på det ena och det andra sättet, men Riksdagen har icke velat gilla hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit. Sedan emellertid frågan om inrättande af ett statsdepartement år 1888 förfallit, återstod för Kongl. Maj:t ingenting annat än att återigen söka omarbete de centrala myndigheter, hvilka hafva under sin handläggning ärenden, som skulle tillkomma departementet. I sådant afseende föreslog Kongl. Maj:t till en början inrättandet af landbruksstyrelsen. Detta bifölls af Riksdagen. Jag föreställer mig, att dermed hade Riksdagen också erkänt, att det vore det lämpligaste att ordna behandlingen af hithörande ärenden genom centrala embetsverk. Deraf är då endast en konsekvens, att det nu framlagda förslaget blifvit understädt Riksdagen. Jag ber dock att få påpeka, att om Riksdagen godkänner detta förslag, är dermed icke alls, på sätt utskottet tänkt sig, bestämdt att något departement för jordbruk och näringar icke skulle kunna ifrågakomma. Detta kan ske med eller utan bibehållande af de centrala myndigheterna, ifall nemligen Kongl. Maj:t och Riksdagen finner det lämpligt. Det finnes i afseende å organisationen af landbruksstyrelsen ett stadgande, som innebär, att om landbruksstyrelsen skulle upphöra och i stället förflyttas till ett statsdepartement, skulle dess embets- och tjenstemän vara skyldige att inträda i detta departement uti motsvarande befattningar. Samma vilkor hafva blifvit föreslagna i fråga om den organisation, som nu föreligger. Om det således i en framtid skulle befinnas, att det kunde vara lämpligt att upphäfva de centrala myndigheterna och förlägga deras arbete till ett departement, så ligger i den nu ifrågavarande organisationen icke något hinder därför. Med det nu sagda hoppas jag hafva undanröjt statsutskottets afstyrkande skäl i detta afseende.

Utskottet säger vidare, att göromålen torde kunna handläggas

med betydligt minskade kostnader, och påpekar, att i sådant afseende borde man i stället för ett kollegialt embetsverk söka anordna en styrelse. Jag tror, att statsutskottet till detta yttrande möjligen blifvit föranledt af den föreslagna benämningen. Det är föreslaget, att benämningen kommerskollegium skulle framdeles bibehållas, och möjligen är det detta, som ingifvit statsutskottet den föreställningen, att den kollegiala formen skulle vara den öfvervägande. Om man emellertid granskar det föreliggande förslaget, torde det framgå, att så icke är förhållandet. Ehuru embetsverket fortfarande komme att kallas kollegium, skulle det till sitt arbetssätt egentligen blifva en styrelse. I nästan alla våra styrelser, som på senare tider blifvit inrättade, behandlas ärendena dels efter styrelseformen och dels efter collegialformen. Det är samma förfaringssätt, som här iakttagits. Man har nemligen tänkt sig, att alla ärenden, som vore af sådan art, att de företrädesvis fordrade snabbhet i afgörandet och för öfrigt icke erfordrade någon särskild, på sakkunskap grundad pröfning, skulle afgöras af departementschefen på föredragning af byråchefen, eller af byråchefen på föredragning af byråsekreteraren. Deremot har kommerskollegium åtskilliga ärenden af beskaffenhet att kräfvat en ytterst omsorgsfull pröfning. Kommerskollegium har att afgifva utlåtande öfver och verkställa utredning af flera större frågor. Jag vill för närvarande endast erinra om några, som under senare tider förekommit. Kommerskollegium har afgifvit utlåtande öfver förslag till ny sjölag, som omfattar icke mindre än 338 paragrafer och på det intimaste ingriper i hela sjöfartsnäringens tillstånd. Kommerskollegium har för närvarande under ompröfning sjöfartsnäringskomiténs betänkande och har vidare haft att yttra sig öfver mellanrikslagen. Kommerskollegium har, då sådant erfordras, att afgifva yttrande om handels- och näringarnas tillstånd och villkoren för deras utveckling. Jag tror, att dessa frågor skulle blifva ytterst ringa tillgodosedda, om man tänkte sig, att föredragningen skulle ske af en ledamot inför chefen, som på denna föredragning sedan skulle fatta beslut. Enligt min tanke måste dessa frågor prövas på ett mera mångsidigt sätt och de olika åsigterna få göra sig gällande och bryta sig emot hvarandra, för att man må kunna komma till ett praktiskt och godt resultat. Det är nu icke meningen annat än att, i frågor af en särdeles ömtålig beskaffenhet, kollegium skulle fortfarande uppträda kollegialt, men i andra frågor såsom en styrelse.

Vidare har utskottet sagt, att denna organisation äfven i ett annat afseende är olämplig, i det den nemligen vore för dyr. Utskottet har tänkt sig, att alla administrativa ärenden borde kunna fördelas på två byråer. Det är en anmärkning, som jag väntat mig, på den grund, att 1883 års komité, som föreslog en styrelse för handel och näringar, verkligen hade den uppfattning, att frågorna skulle kunna fördelas på hufvudsakligast två byråer. Det är därför endast efter moget öfvervägande som jag vågat föreslå tre byråer. Detta har skett därför, att jag, med den kännedom jag har om kommerskollegium, hvilken kännedom jag haft tillfälle att

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.*
(Forts.)

förvärfva dels såsom expeditionschef och dels sedermera såsom departementschef och derförut såsom sjelf tjenstgörande i kommerskollegium, kommit till den fullkomliga öfvertygelsen, att det är komplett omöjligt för detta embetsverk att, om arbetet fördelas på två byråer, fullgöra detta arbete så, att det lärer det allmänna till bästa.

Utskottet har vidare tänkt sig, att om man icke kunde göra någon indragning på detta sätt, man åtminstone borde kunna nedsätta lönerna. Utskottet har i detta afseende åberopat, att landbruksstyrelsens lönestat är betydligt lägre. Denna omständighet ensam är för mig icke något skäl alls. Ty såsom herrarne veta, äro våra centralstyrelser fördelade i två klasser. Den ena klassen omfattar sådana styrelser som t. ex. statskontoret och domänstyrelsen, och der äro lönerna högre. Till den andra klassen hänföras landbruksstyrelsen, landtmäteristyrelsen, statistiska centralbyrån m. fl., och der äro lönerna lägre. Detta beror naturligtvis derpå, att man ansett göromålen i de högre aflönade verken vara mera omfattande eller af tjänstemännen kräfvat mångsidigare insigter och rikare erfarenhet än göromålen i de embetsverk, der lönerna äro lägre och der vanligen speciella frågor äro under behandling, åt hvilka tjänstemännen mera uteslutande behöfvat rigta sin uppmärksamhet.

Hvad nu kommerskollegium beträffar, tror jag att det icke finnes något enda embetsverk i Sverige, som af sina embets- och tjänstemän kräfvat så stor insigt och så mångsidig erfarenhet som just detta verk. Det har att göra med de mest ömtåliga ekonomiska frågor; det fordrar en mångsidig och noggrann kännedom icke allenast om vårt eget lands förhållanden, utan äfven om utlandets, för att det skall kunna afgifva sådana utlåtanden, att Kongl. Maj:t kan förlita sig på dem. Det kräfvat således betydliga förarbeten för att personer skola kunna blifva mogna för dessa platser, och det är därför som jag vågat föreslå de högre lönerna. Jag anser det vara bättre, att hela organisationen fölle, än att aflöningarna för byråcheferne och sekreterarne nedsattes.

Utskottet har ytterligare några anmärkningar att göra rörande den nu föredragna punkten. En af dem berör den inom verket förekommande statistiken, hvilken utskottet anser böra förläggas till statistiska centralbyrån. Detta är en gammal fråga, men man har ännu icke kunnat påvisa, att det skulle vara till någon egentlig fördel. Det synes tvärt om vara fördelaktigare och lämpligare, att den myndighet, som har att behandla ärenden angående handel och sjöfart, också skall vara den, som derom afgifver berättelse, d. v. s. under förutsättning att denna myndighet verkligen får till sitt förfogande sådana arbetskrafter, att den kan göra det. För detta ändamål fordras det, att särskilda personer der anställas, som uteslutande kunna egna sig åt detta arbete, så att icke, såsom nu är fallet, embets- och tjänstemän i verket, som hafva andra göromål att handlägga, också skola utarbeta de statistiska berättelserna. Derför har vid den föreliggande organisationen föreslagits en särskild afdelning för statistiken. Det vore meningen att der anställa personer, som särskildt vore förfarna i statistiska ar-

beten och hvilka således, likaväl som statistiska centralbyrån, kunde fullgöra det rent tekniska i arbetena. Det skulle stöta på rent praktiska svårigheter att skilja statistiken från kollegium. Dessa svårigheter äro påpekade af 1883 års komité och jag torde därför icke behöfva, åtminstone icke för närvarande, redogöra för desamma. Jag vill likväl nämna, att så snart det varit fråga om att öfverflytta de statistiska arbetena till statistiska centralbyrån, och yttrande härom inforrats från byrån, chefen för byrån upplyst, att i händelse af en sådan öfverflyttning vore nödvändigt att förstärka byråns arbetskrafter. Det senast afgifna utlåtandet i detta afseende är det af år 1880, hvari angifves, att förhöjningen i statistiska centralbyråns kostnader härför skulle uppgå till icke mindre än 15,000 kronor. I det nu föreliggande organisationsförslaget beräknas kostnaden för den statistiska afdelningen icke till högre belopp än omkring 9,900 kronor.

Utskottet har vidare talat om att fackintressena skulle blifva bättre tillgodosedda om kommerskollegiet ordnades på något annat sätt, än i den kongl. propositionen ifrågasatts. Detta har utskottet likväl icke närmare utvecklats, hvarför jag för närvarande icke finner mig behöfva derom vidare orda.

Jag har nu i största allmänhet behandlat den föreliggande frågan och jag har ansett mig kunna inskränka mig dertill, emedan denna kammars ledamöter inom statsutskottet enhälligt reserverat sig emot utskottets betänkande, men jag förbehåller mig, att, i fall några detaljanmärkningar skulle förekomma, få särskildt bemöta dessa.

Herr Boström: Då detta ärende först behandlades inom statsutskottets andra utgiftsafdelning, höjde sig röster äfven från Andra Kammarens ledamöter inom afdelningen för en omreglering af kommerskollegium. Man var emellertid tveksam om hvilken väg man skulle taga. Från Andra Kammarens sida var man dock ense om, att det föreliggande förslaget icke kunde antagas, och man framställde åtskilliga omständigheter, som borde tagas i betraktande vid denna omreglering. Man tänkte sig då till en början, att den nuvarande patentbyrån åter skulle inregleras i kommerskollegium och att således denne byråchef skulle få, utom patentärenden, äfven till behandling andra ärenden, som åläge en byråchef. Emot detta förslag framställdes emellertid från Första Kammarens ledamöter så goda skäl, att Andra Kammarens ledamöter funno sig föranlättna att frångå denna åsigt. Sedermera framkastade man äfven det önskningsmålet, att chefsplatsen skulle borttagas och att byråcheferne skulle arbeta hvar och en för sin byrå, samt att de ärenden, som skulle kollegialt behandlas, skulle behandlas vid sammanträde af byråcheferne under den äldstes ordförandeskap. Man betonade dock svårigheterna vid att den äldste byråchefen skulle vara ordförande vid den kollegiala behandlingen och att det kunde ofta nog vara olämpligt att just den äldste byråchefen skulle vara ordförande vid en sådan beredning. Äfven detta förslag frångicks, och då man slutligen kom

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.
(Forts.)

till ärendets definitiva behandling, stälde sig Andra Kammarens män på det rena afslagets ståndpunkt.

Den motivering, som utskottet här förebragt, har af herr statsrådet och chefen för civildepartementet blifvit så fullständigt och klart vederlagd, att jag icke skall upptaga kammarens tid med att så utförligt, som jag tänkt, bemöta hvad utskottet här anfört.

På sid. 24 i betänkandet säger likväl utskottet: "man har nemligen inom Riksdagen dels ansett, att bestridandet af de göromål, som nu ålīga kommerskollegiet, skulle kunna ske med betydligt minskade kostnader, dels" etc. Det är visserligen sant, att en sådan åsigt uttalades af utskottsledamöterna från Andra Kammaren, men jag är fullt öfvertygad om, att de skäl, som de förebragt för dessa omkostnaders reduktion, äro mycket kläna. Det har visats af de tre komitéer, som haft utredningen af denna fråga om hand, att någon väsentlig minskning i kommerskollegiets omkostnader icke torde kunna åstadkommas. Nu föreligger i Kongl. Maj:ts proposition en nedsättning uti tjenstemännens antal från 15 till 11, och hvad sjelfva omkostnaderna beträffar, så är deri gjord en reduktion på 4,000 kronor. Jag tror således, att man i detta afseende icke kan gå längre än hvad den kongl. propositionen angifver.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har nyss så utförligt betonat, att en omreglering af kommerskollegium jemte anordnande af en jordbruksstyrelse icke omöjliggör framkommande af förslag om ett nytt statsdepartement. Jag skall därför förbigå den saken.

Men utskottet talar på sid. 25 om möjligheten att placera en del ärenden på redan befintliga departement, och utskottet nämner särskildt utrikesdepartementet. Det heter nemligen: "de ärenden, som för närvarande tillhöra utrikesdepartementets handläggning, äro ingalunda så betungande, att ej en ny byrå der utan olägenhet kunde inrättas." Huru vet utskottet det? Vid de utredningar, som blifvit gjorda, både af Kongl. Maj:t och af komitéer, har man städse varit ense om, att de göromål, som förefinnas inom utrikesdepartementet, äro af en så mångartad och vidlyftig beskaffenhet, att någon tillökning i dessa göromål, åtminstone med nuvarande arbetskrafter, icke voro möjlig. Utskottet har härför icke förebragt några skäl, utan säger endast att "göromålen ingalunda äro så betungande". Det återstår för utskottet att visa i hvad afseende och i hvilken riktning en ändring härutinnan bör gå.

På civildepartementet kunna icke läggas några ytterligare göromål. Hvar och en vet nemligen huru ofantligt många göromål der förefinnas. Man har redan nu ganska svårt att reda sig för att icke allt för många ärenden skola blifva hvilande.

På sid. 26 har utskottet fäst sig vid 1883 års förslag om inrättande af 4 byråer i kommerskollegium. Såsom herrarne behagade påminna sig, föreslog 1883 års komité, att den första byrå skulle behandla utrikes handel och sjöfart, den andra inrikes handel, näringar och bergsbruk, den tredje statistiska och kamerala ärenden och den fjerde patentärenden. Genom patentbyråns in-

rättande har den fjerde byråns göromål undantagits. Härtill kommer — något som utskottet icke talar om — att i den andra byrån, som skulle behandla ärenden rörande inrikes handel och sjöfart, industri och näringar jemte bergsbruk, tillkommer en tjänsteman i 2:dra lönegraden särskildt med hänsyn till bergsärenden, men också framgår alldeles tydligt af statsverkspropositionen, att så olika saker som inrikes handel och sjöfart, industri, näringar och bergsbruk alldeles omöjligt kunna skötas af en och samma person. Jag tror därför, att den förändring, som här i förslaget föreligger, är af nöden.

Man har äfven talat om, att de statistiska arbetena skulle kunna öfverflyttas till statistiska centralbyrån. Detta låter bra, men förhållandet är, att dessa arbeten behöfvas hvarje dag vid de löpande ärendenas behandling inom kommerskollegium, och det skulle vara förenadt med stor tidsutdrägt, om man i hvarje föreliggande fall skulle vara nödsakad att skicka efter de papper, man behöfde för ett ärendes behandling. Det blefve icke någon ekonomisk besparing.

Här har föreslagits anställandet af en förste och en andre aktuarie för de statistiska arbetena. Skulle dessa ärenden behandlas inom statistiska centralbyrån, kommer ovilkorligen en lika stor förstärkning i antalet af nämnda byrås tjänstemän att erfordras. Kostnaderna skulle härigenom icke komma att reduceras.

Man har äfven talat mycket om aflöningen. Det är gifvet, att en chef för ett mångsidigt embetsverk sådant som det nuvarande kommerskollegium måste hafva större aflöning än chefen för en liten jordbruksbyrå. Det är vidare gifvet, att lönen måste sättas efter det arbete, som hvar och en skall utföra, och de förutsättningar, som fordras för hvarje plats. Det måste finnas andra förutsättningar för chefen för kommerskollegium än för chefen för en jordbruksbyrå, och 2,000 kronors skillnad är icke för mycket tilltaget.

Statsutskottet har, och det är icke att undra på, fäst sig vid att sekreterarnes aflöning skulle höjas från 3,000 kronor, hvar till den 1889 bestämdes för sekreteraren i jordbruksstyrelsen, till 4,500 kronor. Jag tillät mig, då detta ärende 1889 behandlades, uttala den åsigten, att denna aflöning var för liten. Det lider intet tvifvel, att sekreterare kunna erhållas för en aflöning af 3,000 kronor med den massa extra ordinarie tjänstemän, som nu finnes, men en annan fråga är, huru vida dessa platser kunna blifva väl besatta. Det är påtagligt, att de efter någon tid af ekonomiska skäl måste söka sig derifrån, och sålunda skulle ett ständigt ombyte vara af nöden.

Man har talat om, att i 1883 års komités förslag förekommer, att sekreterarne skulle delvis föredraga ärenden inom kommerskollegium. Kan man begära, att en sekreterare med 3,000 kronors lön skall kunna med byråchefs ansvar iuför sin chef föredraga löpande ärenden. Jag tror således, att alla skäl, som utskottet anført för afslag å Kongl. Maj:ts förslag, äro ovanligt klena och

*Omorganis-
ation af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

att intet som helst afseende bör fästas vid desamma. Jag tillåter mig därför att med afslag å utskottets förslag yrka bifall till reservanternas förslag "att Riksdagen, med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1891 intagna förslag till ny stat för kommerskollegiet samt af de vilkor och förbehåll, som blifvit föreslagna för åtnjutande af de deri upptagna löneförmåner, må medgifva, att den å sjette hufvudtiteln förekommande anslagstiteln "kommerskollegium" under hvilken för närvarande äro med tillhoppa 83,500 kronor sammanförda dels anslaget till kollegiet 49,000 kronor och dels anslaget till bergsstaten 34,500 kronor, må fördelas i två titlar under benämning den ena af "kommerskollegium" och den andra af "bergsstaten", äfvensom uppföra under den förra titeln 64,600 kronor och under den senare 33,000 kronor".

Herr Wærn: Efter de tvenne föregående talarnes anföranden kunde det tyckas vara öfverflödigt, att jag yttrade mig, men min ställning till ifrågavarande embetsverk gör det nödvändigt för mig att för en stund taga herrarnes tid och uppmärksamhet i anspråk.

Det hufvudargument, utskottet använt för sitt yrkande, att Kongl. Maj:ts förslag icke skulle bifallas, är, att dess antagande skulle undanskjuta anordnandet af ett nytt statsdepartement för landtbruk, industri och handel. Utskottet erinrar derom, att det från 1885 års riksdag hvilande förslaget om ett sådant departement genom kamrarnes skiljaktiga beslut förföll, hvartill, säger utskottet anledningen dock ej torde hafva varit, att man underskattade behofvet deraf, utan böra sökas i det då förordade sättet för behofvets tillgodoseende. Och utskottet säger då vidare, att det har anledning att tro, att ett nytt förslag skulle kunna tillvinna sig Riksdagens bifall, därför att man i Första Kammaren, der det föregående förslaget förkastades, gjorde det af skäl, som göra det troligt, att "om i ett nytt förslag tillbörligt afseende fästes vid de mot det förra förslaget gjorda anmärkningarne, det, enligt utskottets förmenande, ej vore att befara, att ett sålunda förändradt förslag icke skulle kunna tillvinna sig Riksdagens bifall".

Nu är förhållandet det, att de motiv, som år 1888 i Första Kammaren anfördes såsom skäl att afslå det förslag, som då var hvilande, voro trenne.

Det första af dessa skäl var det, att förslaget af en talare ansågs i sig sjelft mindre lämpligt, emedan man, såsom talaren yttrade sig, kunde befara, att ett särskildt statsråd för hvad angick jordbruket, handeln och näringarna skulle gifva anledning till att en oro i sträfvandena på detta område komme att göra sig gällande.

Det andra skälet åter var det, att de konsultativa rådgifvarnes antal skulle minskas, hvilket af flere talare ansågs menligt. Det tredje skälet var, att genom inrättandet af det föreslagna statsdepartementet skulle kommerskollegium upphöra och således ett centralt embetsverk indragas, och det är säkert, att detta skäl mycket inverkade på kammaren. Nästan alla talare, som yttrade

sig emot det då föreliggande förslaget, anförde såsom skäl deremot det förutsatta indragandet af kommerskollegium, hvaremot de ansågo centrala embetsverk vara nyttiga och nödiga samt att vida föredraga framför byråer. Kammaren torde här af finna det första af de mig nu uppräknade skälen vara principiellt emot hela den föreslagna inrättningen och att af de öfriga afseende vid ett nytt förslags framställande väl lätteligen skulle kunna göras på det andra skälet i ordningen derigenom att antalet af konsultativa rådgifvare bibehölles, men att deremot, hvad det tredje skälet angår, allt afseende derpå just genom den nu förordade indragningen af kommerskollegium skulle omöjliggöras. Hvad utskottet derom yttrat innebär således sin egen motsägelse och det kan, i följd af hvad som vid 1888 års riksdag föreföll, icke förutsättas, att Första Kammaren skulle lemna sitt bifall till inrättandet af ett nytt statsdepartement på det vilkor, att kostnaderna dertill skulle hemtas från omintetgörandet af ett väl behöfligt centralt embetsverk.

Men hvarför skulle då detta embetsverk vara behöfligt? Det anfördes den gången, dels att utan sådana embetsverk skulle statsdepartementen blifva öfverhopade med göromål, dels att, om ett statsdepartement skulle afgöra de ärenden, som nu äro beroende på kommerskollegii beslutanderätt, skulle det icke finnas någon möjlighet att besvara sig deröfver. Om sådana besvär anfördes, skulle de inom departementet behandlas och beredas af den som fält utslaget, och departementschefen skulle för Kongl. Maj:t föredraga besvär öfver hvad inom departementet tilldragit sig. Det går icke för sig. Det skulle hafva till påföljd, att besvärsrätten alldeles förfölle, och för min del anser jag den både nödig och nyttig. Vidare anfördes då, att vid vissa ärendens behandling, t. ex. då chefen för utrikesdepartementet har att för Kongl. Maj:t föredraga frågor rörande befordran och tillsättande af konsulter, det vore behöfligt att från en själfständig svensk myndighet infordra utlåtande om hvad i det fallet från svensk sida vore nyttigt. I annat fall skulle ingen annan motvigt mot norska förslag och norska intressen finnas, än den, som kunde hemtas från någon byråchefs utlåtande eller promemoria, och utrikesministern skulle sakna det stöd, han nu har i en fristående och sakkunnig svensk myndighets utredning och förslag. Det bör ock anmärkas att om det beslut Kongl. Maj:t i en dylik fråga på utrikesministerns förslag fattade, komme att i Norge väcka missnöje, skulle detta icke vända sig emot ett fristående svenskt embetsverk och uttala sig i ogillande af hvad som af detsamma blifvit anfördt, utan alltid vändas emot utrikesministern personligen och tillskrifvas den subjektiva uppfattningen inom utrikesdepartementet; men härigenom skulle utrikesministern lätt kunna komma i en skef och obehaglig ställning till ett af de båda rikena, han emot utlandet representerar.

Man ser af hvad jag nu anført nödvändigheten af det centrala embetsverket och nyttan af ett själfständigt utlåtande från ett fristående embetsverk. Det har redan blifvit af herr statsrådet Groll påpekadt, huru angeläget detta är, och det har vid före-

*Omorganisati-
on af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

gående tillfällen blifvit af flere talare framhållet. För min del anser jag knappt något stadgande i grundlagen så viktigt som 10 § regeringsformen, som föreskrifver, att vederbörande embetsverk skola höras, innan ärendena föredragas inför Kongl. Maj:t.

Det är en ofantlig skilnad häremellan och det fall, att ärendet beredes och behandlas af en byråchef. Ja, äfven i det fall att man förutsätter, att till byråchef nämndes en referent i ett centralt embetsverk — i detta fall ett kommerseråd — som så utmärkt sig för skicklighet, att man kunde antaga att verkets utlåtanden blott varit uttryck af hans åsikter, finnas dock starka skäl att antaga, att resultatet blir ett annat, ty man arbetar helt annorlunda, då man har känslan af en bestämmd och fristående ansvarighet, än då man för en chef skrifer en utredning, som muntligen kan fullständigas, och, om så skulle erfordras, kan ökas eller omarbetas. Man måste i det förra fallet förskaffa sig fullständig sakkunskap och anföra fullt motiverade bestämda skäl för allt hvad man föreslår. Och man vet vidare, att detta sedermera är utsatt för den offentliga kritiken. Då det endast gäller en promemoria, uppgjord inom verket, är man mycket frestad att taga saken lättare än i fråga om ett embetsutlåtande, som ett centralt embetsverk har att afgifva.

Om nyttan af inhemtande af centrala embetsverks utlåtanden kan ju i det fall, att de godkännas och vid fattande af Kongl. Maj:ts beslut följas, icke vara tvifvel, men den är enligt mitt förmenande ofta icke mindre i det fall, att — såsom icke sällan inträffar — föredragande departementschef har en annan åsigt än embetsverket haft, och Kongl. Maj:t fattar ett mot dess förslag olika beslut. Jag skall tillåta mig ett par exempel, det ena från den tid, då jag var statsråd, det andra då jag såsom chef för ett centralt embetsverk föreslog något, som Kongl. Maj:t icke gillade, men jag påstår, att båda gångerna hafva de yttranden, som afgifvits af centrala embetsverk, varit mycket nyttiga. Fallen äro väl kända af kammaren, hvarför jag tror, att jag skall förstås. Det ena rörde myntfrågan, som behandlades, då jag var statsråd. När jag dertill blef nämnd, hade redan en svensk komité för att utreda frågan beträffande nyttan af att öfvergå till guldfoten i stället för silfverfoten blifvit tillsatt. Senare inträffade priset på silfver och uppstod frågan om införandet af ett gemensamt mynt för de tre nordiska rikena, för hvars utredning man tillsatte en myntkonferens i Köpenhamn af danskar, svenskar och norrmän. Sedan dess utlåtande inkommit och frågan, efter att sålunda hafva blifvit af två särskilda och sakkunniga komitéer utredd, tycktes färdig att föredragas i statsrådet, var den i följd af ytterligare fall i priset på silfver och deraf föranledda osäkerhet i kurs- och affärsförhållanden ju i hög grad af trängande beskaffenhet, men enligt 10 § regeringsformen fick den icke behandlas, förrän ett svenskt embetsverk hörts. Den remitterades därför till statskontoret, men statskontoret afstyrkte konferensens förslag och det af flera skäl. Jag vill icke ingå närmare i frågan, men det förnämsta af dessa skäl var att myntfotens förändring icke borde

ske, utan att man dervid tillika borde söka förnya hvad som länge varit eftersträfvadt, eller att få en gemensam myntenhet för hela världen, och därför borde såsom vår myntenhet antaga guldfranken. Jag var öfvertygad om, att ett sträfvande i denna riktning skulle misslyckas och fördröja det som för tiden var viktigast, nemligen att vinna nödig stadga i vårt myntväsende genom att öfvergå till guldfoten, hvilket derjemte, då vi gjorde det under Danmarks och Norges medverkan, försäkrade oss om samma myntenhet med dessa båda länder. Med anledning af de anmärkningar, som af statskontoret blifvit framställda mot den föregående konferensens förslag, sammankallades hit till Stockholm en ny konferens, i hvilken jemte mig deltog den förutvarande finansministern i Danmark och den dåvarande finansministern i Norge. Såsom sakkunnigt biträde tillkallade hvar och en af oss någon af sina landsmän, och jag valde dertill chefen för det svenska myntverket, som vid frågans behandling i statskontoret varit referent och föranledt dess anmärkningar. Vi blefvo då ense om den föregående konferensens förslag i hufvudsak, men i öfrigt blef resultatet af denna konferens, att Danmarks och Norges ombud, sedan de hört alla detaljanmärkningar från statskontoret, gingo in på de allra flesta, och statskontorets utlåtande blef af ganska stor vikt och betydelse för frågans slutliga ändamålsenliga lösning. Den tid, som härigenom förflöt, innan frågan blef löst, var därför icke förlorad, och blef ej heller längre, än att landet i tid blef räddadt från de förluster, som, om icke beslutet om myntförändringen vid då pågående riksdag blifvit fattadt, skulle blifvit en följd af det fortgående priset på silfver och den deraf följande försämringen af den utländska kursen.

Jag kommer nu till det andra exemplet, jag vill anföra för nyttan af att utlåtande af ett centralt embetsverk af Kongl. Maj:t blifvit infördadt äfven i det fall, att den departementschef, till hvilken embetsverkets utlåtande aflemnats, har en annan åsigt än embetsverket haft och att Kongl. Maj:t fattar ett mot embetsverkets förslag olika beslut. Jag hemtar detta exempel från en fråga, som nyligen passerat, nemligen den om förändringen i mellanrikslagen. Riksdagen har i denna fråga för icke länge sedan med gillande af ett Kongl. Maj:ts förslag fattat ett beslut, som i dess viktigaste del var alldeles olika med hvad kommerskollegium tillstyrkt, och mitt påstående är, att inhemtandet af kollegii utlåtande dock var af väsentlig nytta för frågans lyckliga lösning. Förhållandet var, att riksdag efter riksdag klagomål förspordes öfver de olägenheter, som mellanrikslagen medförde, derigenom att det i Norge var lägre tull på råämnen och halffabrikat än i Sverige, hvilket gaf anledning till, att norska fabrikanter kunde i Sverige undersälja de svenska, ett förhållande, som naturligen väckte desse senares stora och berättigade missnöje, hvadan såväl tullkomitén som kommerskollegium ansett nödigt att undersöka, huru vida icke till förekommande af alla dylika fall någon principiel förändring i mellanrikslagen borde göras. Inom komitén framställdes tre särskilda förslag till dylik principiel förändring,

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

af hvilka visserligen intetdera af komiténs flertal antogs, men två af dess mest framstående ledamöter reserverade sig emot beslutet härom och fasthöllo vid det ena af dessa förslag, som äfven af generaltullstyrelsen omfattades, hvarför kollegium ansåg sig böra egna detsamma en ännu grundligare utredning än den komiténs flertal deråt gifvit, och, då äfven denna ledde till dess förkastande, framställde kollegium ett fjerde förslag till principiell förändring af mellanrikslagen. Efter det Kongl. Maj:t ytterligare i ämnet inhemtat yttrande af en utaf svenskar och norrmän sammansatt komité, fann Kongl. Maj:t emellertid ingen principiell ändring böra i mellanrikslagen göras utan ansåg det mera praktiskt att taga ärendet från den ståndpunkt, der det stod och genom partiella ändringar undanröjda de känbaraste olägenheterna, hvilket äfven af riksdag och storting godkändes. Men jag vågar påstå, att utan den omsorgsfulla utredning af de ifrågasatta principiella förändringarne, som sålunda egde rum, skulle det blifvit mycket svårt att vinna den svenska Riksdagens bifall till en blott partiel förändring, och äfven om detta bifall då vunnits, skulle förslag till mera principiella förändringar snart åter uppkommit, hvaremot vi hittills haft att glädja oss åt ömsesidig belåtenhet med de partiella förändringarne och kunna hysa de bästa förhoppningar, att mellanrikslagen skall, i allt väsentligt orubbad, fortfarande blifva till vårt lands nytta, hvaremot en förändring i principer måste åtminstone för en tid medföra större och möjligen skadliga rubbningar.

Jag anser det vara alldeles nödvändigt, att Kongl. Maj:t, synnerligen i alla viktigare frågor, hörer något fristående centralt embetsverk, som har känsla af moralisk ansvarighet för fullständigt motiverade utlåtanden och förslag, och som därför noga undersöker förhållandena samt förskaffar sig sakkunskap eller hörer dem, som sådan hafva, innan det afgifver sitt betänkande. Men då jag nu yttrat mig om olämpligheten af att befrämja ett statsdepartements delning på det sätt, att ett centralt embetsverk skulle uppoffras, har jag icke dermed sagt, att en sådan fördelning ju icke i sig själf och utan dylik uppoffring kan vara nyttig. Det få omständigheterna angifva.

Utskottet föreslår att vissa ärenden skulle öfverflyttas till utrikesdepartementet samt de statistiska ärendena till statistiska centralbyrån; men om man tager reda på hvilka ärenden det är, som skulle till utrikesdepartementet öfverflyttas, tror jag att omdömet skall utfalla mycket olika mot utskottets förslag. De äro: kungörelser om smittosamma sjukdomars spridande, hemskickande af aflidne sjömäns qvarlåtenskap, mottagande och befordran till adressaterna af besparingar, som sjömän genom konsulerna skickat hem, klagomål från konsulär öfver befälhafvare, som lemnat utländsk hamn utan att betala konsulatafgifter eller gjort sig skyldiga till andra förseelser mot utfärdade förordningar, samt slutligen ersättning till konsulär för af dem gjorda utlägg för landsmän i nöd. Så vidt jag kan finna, skulle dessa ärendens öfverflyttning icke hafva den ringaste betydelse för det syfte, utskottet säger sig

vilja befrämja, eller att "utrikesdepartementet derigenom skulle få mera af den kommersiella natur, som man från flera håll lifligt önskar att åt detsamma bereda". De äro af den enkla beskaffenhet, att med öfverflyttningen vore i detta afseende ingenting vunnet.

I ett af dessa fall gäller dock hvad jag redan i det föregående anmärkt, nemligen den olägenhet, att besvärsrätten skulle afskrämmas. En konsul skulle ju icke kunna gå till Kongl. Maj:t och besvara sig i det fall, då honom vägrats ersättning för gjorda utlägg, ty utrikesdepartementet, der målet redan blifvit en gång afgjort, skulle såsom högre instans blifva jäfvigt.

Kongl. Maj:t har icke varit blind för nyttan af att alla de upplysningar i kommersiella ämnen, som genom konsulerna erhållas, komma till utrikesdepartementets kunskap. Kongl. Maj:t har därför befalt, att icke blott årsberättelserna, utan äfven alla de bref som från dem aflätas, med undantag af notiserna om smittosamma sjukdomars utbrott och spannmålsprisen i östersjöhamnarna, skola adresseras till utrikesdepartementet, på det att detta skall kunna se hvad konsulerna skrifva och deraf hemta alla möjliga upplysningar. Men längre kan man icke gå, och öfverhopadt med en mängd administrativa detaljer, som kommerskollegium nu handlägger, skulle utrikesdepartementet blott betungas, och ärendena, utan att någon besparing derigenom ernåddes, endast flyttas från en plats till en annan.

Jag kommer nu till förslaget att öfverflytta statistiken från kommerskollegium till statistiska centralbyrån, och det lider intet tvifvel, att ju icke de officiella årsberättelser, som nu afgifvas från kommerskollegium, lika väl skulle kunna utarbetas i statistiska centralbyrån, ehuru enligt utredning af den komité, som derom yttrat sig, detta arbete derigenom skulle blifva mycket dyrare. Men sedan återstår det förhållandet, att kommerskollegii befattning med statistiken icke inskränker sig eller bör inskränka sig till afgifvandet af årsberättelser, utan äfven omfatta förvärfvandet af den för kollegium nödvändiga sakkunskapen, ty det är blott genom att oupphörligt sätta sig in i kommersiella förhållanden som kommerskollegium blir i stånd att i förekommande fall till Kongl. Maj:t afgifva ordentliga och rediga utlåtanden. Möjligen invänder man, att det är statistikens utarbetning af ett annat verk, som är nödvändig, och att kommerskollegium i förekommande fall kan låna de handlingar, som fordras för att bedöma en ifrågavarande sak, men det är bättre att på förhand försäkra sig om sakkunskap genom att läsa och vara förtrogen med i de särskilda målen förekommande handlingar, ty man vet annars icke hvad som kan komma att behövas; och ett embetsverk, som skall till Kongl. Maj:t afgifva utlåtanden öfver statistiska förhållanden utan att sjelf taga reda på statistiken, förefaller mig vara ett oting.

Det är knappast värdt att nämna ett så pessimistiskt skäl, som det utskottet derefter anför, för inrättandet af en ny byrå i civildepartementet, att detta departement "visserligen är redan öfverhopadt af ärenden, men den nya byrån skulle, så framt den ej lämpligare kunde tilläggas något annat departement, endast tills

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

vidare betunga nämnda departement, och byråns tillvaro skulle utan tvifvel påskynda inrättandet af ett departement för landtbruk, handel och näringar samt en synnerligen önskvärd omreglering i det hela af regeringsdepartementen“. Att göra det närvarande tillståndet så uselt som möjligt, för att få fram en förändring, torde näpeliget vara ändamålsenligt, om man vill få fram en god förändring.

Hvad angår, att den nya styrelsen för landtbruk, handel och näringar skulle kunna blifva mindre dyrbar och mera praktisk, har chefen för civildepartementet redan vederlagt denna invändning och det så fullständigt, att jag derom kan fatta mig mycket kort. Utskottet förordar nu ärendenas fördelning på två i stället för på tre byråer, men detta är icke i enlighet med det förslag, utskottet åberopar ty då blef det verkligen föreslaget tre, af hvilka dock den ena blott skulle föredraga ärenden rörande statistiken, och det är alldeles nödvändigt att så är, icke blott med hänsyn till ärendenas vigt, utan äfven därför, att ett sådant embetsverk icke får utsätta sig för att hvilken dag som helst blifva redlost, men sådant blir förhållandet, om det blott finnes en chef samt tvenne byråchefer, men ingen vice chef. Mången vigtig fråga skulle då kunna förekomma till behandling, utan att man kunde gifva den föreskrifven och erforderlig utredning, om, under det att chefen hade semester eller hade annat hinder, byråchefernes antal vore inskränkt till två, och något skulle hända endera af dem.

I afseende på lönernas belopp, som i det Kongl. förslaget redan blifvit i vissa fall inskränkta, har äfven redan fullständigt svar blifvit lemnadt af chefen för civildepartementet, men jag vill dock tillägga, att det förefaller mig som olägenheterna af låga löner skulle blifva vida större för kommerskollegium än för landtbruksstyrelsen, enär denna, hvars stat utskottet använt till jemförelse, skulle kunna hafva goda ämnen att välja på till byråchefer uti den mängd personer med förmåga, såsom t. ex. länsagronomerna, hvilka egnat sig åt landtbruket, hvaremot i kommerskollegium ingen annan möjlighet finnes att erhålla lämpliga personer till de högre platserna, än att uppamma dem inom verket. Någon konsul skulle kunna tillkallas, säger man möjligen, för att öfvertaga byråchefens platsen för konsularärendenas behandling inom kollegium, men ingen bland konsulerna lär vara villig att lemna de bättre löneförhållanden, som de i allmänhet och generalkonsulerna särskildt hafva, och dessutom kan man svårigen tänka sig att de, som vistats länge utomlands och därför äro mindre bekanta med svenska förhållanden, skola vara lämpliga för de ifrågavarande befattningarna. Detsamma är förhållandet med afseende på bergsärendena. Bergmästarne skola icke befinnas villige att lemna sina befattningar, så att man blefve nödsakad att vända sig till yngre grufingeniörer och sätta dem öfver de personer, som kort förut varit deras förmän, blott därför att de förre möjligen skulle nöja sig med lägre lön. Det är därför nödvändigt att inom verket uppamma dem, som skola blifva kommerseråd, men man får ej några framstående förmågor att gå in i verket och än mindre att der kvarstanna med löner så låga, som utskottet föreslagit. De skulle

icke der hafva utsigt till att få ordentlig bergning. Det blefve ett förhållande, som komme att verka ruinerande för verket, och jag instämmer i hvad statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade, att det vore en sämre lösning af frågan än ett afslag.

Jag får vidare fästa uppmärksamheten på, att utskottet åsyftar att möjligen "genom att gifva styrelsen för handeln och näringarna samma i förhållande till de gamla centrala embetsverken mera anspråkslösa plats, som landbruksstyrelsen intager, man ock skulle vinna den fördelen, att åt förstnämnda styrelse kunde gifvas en mera praktisk inrättning, enär i densamma fackintressena helt visst skulle blifva bättre tillgodosedda, än hvad förhållandet skulle blifva i det af Kongl. Maj:t nu föreslagna embetsverket". Den lägre aflöningen skulle således gifva mera praktisk duglighet. Om man äfven någon gång får höra det sägas, att teori och praxis stundom strida mot hvarandra, så kan man väl dock icke af möjligheten af ett dylikt förhållande draga den slutsats, att det skulle vara skadligt för den som innehar ett embete, för hvilket han genom praktik förvärfvat sakkunskap, att förmera densamma genom teoretiska studier och att man därför borde gifva honom så låg lön att han icke skulle hafva råd att köpa några böcker. Denna möjlighet liksom möjligheten att genom utländska resor skaffa sig insigter blefve genom utskottets plan alldeles afskuren, och det blefve mycket svårt att inom verket bibehålla den för de olika ärendena nödiga sakkunskapen. Om man slutligen antager, att man finge ordentliga tjänstemän, skulle man säkert icke få behålla dem, och finge man behålla dem, skulle det ske på sådant sätt, att de använde all tid, som icke upptoges af den nödvändigaste tjänstgöringen i verket, på att skaffa sig biförtjenster, så att deras håg blefve rigtad på helt annat än hvad i verket kunde förefalla. För mig är det alldeles klart och tydligt, att de dåliga lönerna, vare sig på det ena eller andra sättet, komme att leda till dåliga tjänstemän.

Utskottet har i början af sitt utlåtande talat om, hvad som i afseende å kommerskollegium tilldragit sig, och tyckes anse att hufvudsyftet härvid varit och bort vara att erhålla full frihet att med kommerskollegium göra hvad man ville. Enligt mitt förmenande har man åsyftat att få ett *godt* embetsverk. Tre komitéer hafva nu varit tillsatta, och utom dem har äfven jag, då jag af Kongl. Maj:t utnämndes till chef för verket, erhållit uppdrag att undersöka, hvilka ärenden kunde aflägsnas från kommerskollegium och bättre behandlas på andra ställen. Resultatet har blifvit, att en mängd förändringar skett samt att såväl ärendenas som tjänstemännens antal blifvit minskadt. Detta har man vunnit, men man har ock vunnit erfarenhet derom, att en mängd ärenden, som Riksdagen hade tänkt sig kunna öfverflyttas till andra verk, icke kunna det. Det har derjemte visats, att om öfverflyttning skulle ske, behandlingen af ärendena komme att blifva mycket dyrare, än om de finge stanna kvar hos kommerskollegium, och att man icke i framtiden skulle kunna undvara detta embetsverk. Emellertid har det långa provisoriska tillståndet hotat att för verket blifva högst menligt derigenom, att det medfört den risken,

Omorganisation af kommerskollegium.
(Forts.)

*Omorganisati-
on af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

att alla framstående embets- och tjänstemän skulle hafva lemnat kollegium och detta således måst nöja sig med dåliga embetsmän, och så skulle nog äfven förhållandet blifvit, derest icke denna risk undgåts derigenom, att de skickliga embets- och tjänstemän kollegium haft sjelfve varit öfvertygade derom, att detta verk eller ett liknande icke kunde undvaras. Chefen för civildepartementet har nyss erinrat, att Kongl. Maj:t förutsatt, att vid en förändring dessa tjänstemän skulle stå kvar, men vara underkastade de förändringar i tjänstgöringsskyldighet, som af omständigheterna kunde påkallas. Om Riksdagen deremot antager hvad utskottet har föreslagit och kommerskollegii tjänstemän hotas med att erhålla så låga löner att de icke kunna tänka på någon framtid i detta verk, så är det stor risk att man snart komme att få ett dåligt embetsverk, då man så väl behöfver ett godt.

Jag kan därför icke annat än på det varmaste tillstyrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Casparsson: Det föreliggande betänkandet, som med tillhjälp af den förseglade sedeln blifvit upphöjdt till värdighet af ett statsutskottets utlåtande, har lemnat ett nytt bidrag till svenska Riksdagens ganska rikhaltiga utskottsliteratur. Utlåtandet har visserligen redan blifvit utförligt bemött, men då jag antager att frågan kommer att lösas genom gemensam votering, och jag anser det vara svenska Riksdagens skyldighet att, i hvad på den ankommer, lemna upprättelse åt detta under ett fjerdedels sakel miss-handlade embetsverk, har jag velat begagna mig af min grundlagsenliga rätt att också yttra mig i frågan.

Utskottet talar till en början om de åsikter, som, beträffande denna fråga, gjort sig gällande inom Riksdagen. De åsikter, som göra sig gällande inom Riksdagen i en omtvistad fråga, måste naturligtvis vara mångahanda, men jag tror det vara skäl att hålla sig till de åsikter, som *Riksdagen* gjort gällande och de, som i föreliggande fråga senast uttalades, förekommo för två år sedan, då Riksdagen vid inrättandet af den nya landbruksstyrelsen förklarade sig anse frågan om bildandet af ett särskildt departement för handel och näringar vara tills vidare undanskjuten. Emellertid har tanken på ett nytt departement varit den ledande för utskottet vid afgifvandet af dess betänkande. Alla komitéer, som yttrat sig i den föreliggande frågan, 1819 års komité, Kongl. Maj:ts framställning till 1847 och 1848 års Riksdag, 1858, 1874 samt 1883 års komitéer hafva alla enstämmigt uttalat den åsigten, att bibehållandet af ett sjelfständigt embetsverk för handel och näringar vore önskvärdt, för att icke säga nödvändigt. Mot denna uppfattning uppträder nu utskottet, och för att vinna detta sitt önskningsmål, anser utskottet det provisoriska tillståndet, som räckt i 25 år, böra än vidare fortfares och tänker sig saken under tiden ordnad på sådant sätt, att dels det statistiska arbetet, som för närvarande tillkommer kommerskollegium, skulle öfverlemnas till statistiska centralbyrån, och dels vissa ärenden skulle öfverlemnas till utrikes- och vissa andra till civildepartementet. Hvad beträffar

möjligheten af en sådan förläggning, är derom redan taladt, och jag behöfver icke fördjupa mig i den frågan, men jag kan icke neka mig nöjet att uppläsa hans excellens utrikesministerns yttrande om denna sak, då 1874 års komitéförslag framlades. Han yttrade nemligen då beträffande det tilltänkta förläggandet af vissa ärenden till utrikesdepartementet, att "en sådan anordning skulle utan tvifvel betaga ministern för utrikes ärendena den opartiska ställning, han för närvarande innehade, då han vid föredragning i samsammansatt statsråd af de för båda rikena gemensamma ärenden hade en sjelfständig svensk myndighets utlåtande att åberopa, likaväl som det norska. Upprättandet inom utrikesdepartementet af en särskild afdelning för svenska konsulatärenden, hvilket af en öfverflyttning blefve den nödvändiga följden, skulle på intet vis i detta afseende kunna ersätta kommerskollegiet". Jag ber att i öfrigt få hänvisa till det yttrande, som i detta hänseende afgifvits af den nuvarande chefen för civildepartementet, hvilket återfinnes på sid. 20 i statsverkspropositionen. Hvad beträffar öfverflyttningen af det statistiska arbetet till statistiska centralbyrån, så hafva alla myndigheter, som yttrat sig, under medgifvande att sådant visserligen läte sig göra, dock afstyrkt densamma af den orsak, att det skulle blifva dyrare, och chefen för statistiska centralbyrån yttrar i ett särskildt till 1874 års komité afgifvet utlåtande, att denna anordning utan tvifvel skulle medföra större utgifter än den närvarande.

Hvad nu beträffar förläggandet af en del ärenden till civildepartementet, kan jag icke underlåta att å nyo upptaga det resonement, som utskottet anför. Det säger, att "civildepartementet visserligen redan är öfverhopadt af ärenden, men den nya byrån skulle, så framt den ej lämpligare kunde tilläggas något annat departement, endast tills vidare betunga nämnda departement, och byråns tillvaro skulle utan tvifvel påskynda inrättandet af ett departement för landtbruk handel och näringar". Alltså, genom att ytterligare »betunga» ett departement, som redan är »öfverhopadt af ärenden», skulle frågans lösning ledas i den riktning man önskar. Men att denna utväg är ändamålsenlig, vågar jag betvifla. Det vore hvad vi landtbrukare kalla en "hästkur", och om man än är tvungen att någon gång tillgripa en sådan utväg på det veterinära området, tror jag icke det vara rådligt att använda den på det statsadministrativa.

Den andra anordningen, som statsutskottet tänkt sig, vore att inrätta en fristående centralstyrelse och öfverlemna handläggningen af de kommerskollegium nu tillhörande ärenden till tvenne byråer. Mot denna anordning har statsrådet och chefen för civildepartementet här redan på det bestämdaste uttalat sig, och utförligare motiveradt finner man detta uttalande på sid. 12 och 13 i utlåtandet. För att ytterligare omöjliggöra denna anordning, har statsutskottet föreslagit, att embets- och tjänstemännen på dessa byråer skulle åtnjuta en mindre ersättning än den, som tillkommer deras vederlikar i motsvarande verk, och stödt denna sin uppfattning på den omständigheten, att landtbruksstyrelsens tjänstemän hafva en lägre

*Omorganisa-
tion af
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

aföning. Ser man efter huru dessa lägre lönebelopp tillkommit, så finner man att 1889 års statsutskott tänkt sig byråingenjörerna i landtbruksstyrelsen likstälde med kanslisekreterarne i departementen, men genom den nu föreslagna löneanordningen skulle byråcheferne i detta verk erhålla samma lönevilkor som kanslisekreterarne i andra verk; jag hemställer, om en sådan anordning är rättvis. Till slut förmåler utskottet, att genom detta tillvägagående skulle inrättningen blifva mer praktisk. Ja, om det skulle lyckas att få embetsverk eller enskilde praktiska genom att ställa dem på förknappning, så vore det en förträfflig upptäckt, men jag vågar antaga att hela denna uppfinning icke är praktisk. Hvad mig beträffar, har jag alltid ansett, att bibehållandet af ett sjelfständigt embetsverk för näringarna vore det bästa för ärendenas mångsidiga och opartiska pröfning. Förlägger man dem under ett departement, kunde det medföra den faran, att deras behandling blefve helt och hållet beroende af departementschefens subjektiva uppfattning. Under vanliga lugna förhållanden betydde detta kanske mindre, men det kunde ju komma tider, då en departementschef ville göra sin mening och sin vilja uteslutande gällande. Han befäller att så skall ske, och byråchefen är då tvungen att lyda. Ett sjelfständigt verk låter icke sig kommenderas på detta sätt, utan afgifver sitt utlåtande såsom sakens egen vikt och betydelse kräver. Jag tror därför, att vi böra hålla på de sjelfständiga, centrala embetsverken, och jag stöder min uppfattning beträffande det ifrågavarande äfven på ett yttrande, som afgafs af 1847 och 1848 års Riksdag, då fråga var om kommerskollegium. Rikets Ständer yttrade då, "att det för ärendenas pröfning och opartiska afgörande samt betryggande af enskildes rätt vore af särdeles vikt, att ekonomiska frågor åtminstone i en instans handlades af ett embetsverk med kollegial sammansättning". Jag tror, att detta är ett temligen tungt vägande skäl till de skäl, som från statsrådsbänken i öfrigt anförts för Kongl. Maj:ts framställning; och jag anser äfven Riksdagens egen värdighet kräva, att det osäkerhetstillstånd, hvarunder detta verk sedan år 1867 genom Riksdagens tillskyndelse arbetat, nu upphör, hvarför jag tillåter mig anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

2 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

3 punkten.

Lades till handlingarna.

4—9 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

10 punkten.

*Ifrågasatt in-
rättande af ett
landbruksråd.*

Herr statsrådet Groll: Statsutskottet har under denna punkt afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition om inrättande af ett landbruksråd — såsom det vill synas — egentligen därför, att utskottet befarat att genom införandet af ett landbruksråd hushållningssällskapens betydelse skulle i viss mån undanskjutas. Enligt mitt förmenande skulle dock detta icke blifva förhållandet. Det betonas i anförandet till statsrådsprotokollet angående landbruksrådet, att Kongl. Maj:t fortfarande komme att inhemta hushållningssällskapens yttranden, och att meningen vore att dessa yttranden sedermera skulle läggas till grund för ärendets vidare behandling inom landbruksrådet. Genom hushållningssällskapens yttranden skulle Kongl. Maj:t fortfarande såsom hittills komma i tillfälle att inhemta de åsikter, som å de särskilda orterna gjorde sig gällande. Genom behandlingen i landbruksrådet åter skulle samtliga dessa åsikter komma till pröfning mot hvarandra. Och jag kan icke finna annat än att den fråga, som föreläge, skulle vinna på en sådan behandling, helst om, såsom det ock föreslagits, detta landbruksråd skulle kunna sättas i omedelbar förbindelse med chefen för det embetsverk, som har att tillvarata jordbruksnäringens intressen. Jag tror att den vexelverkan, som sålunda uppkomme mellan myndigheten och hushållningssällskapen, skulle blifva till nytta för saken.

Denna proposition om inrättande af ett landbruksråd är föranledd af en framställning från den s. k. landbruksriksdagen. Deröfver hafva yttranden inforrats från hushållningssällskapen. Af dessa är det endast fem, som bestämdt afstyrkt saken, ett har icke afgifvit något yttrande, men samtliga öfriga hushållningssällskap hafva förordat förslaget, de flesta dock med åtskilliga ändringar, hvilka emellertid, så vidt jag kan erinra mig, nästan alla blifvit i den kongl. propositionen beaktade. Äfven landbruksakademiens förvaltningskomité, som blifvit hörd i ärendet, har biträdt den tanke, som ligger till grund för förslaget, men yttrat sig i den riktningen, att landbruksriksdagen, sådan den för närvarande är beskaffad, skulle kunna vidare utvecklas och att man på den vägen borde söka nå målet. Det är just detta Kongl. Maj:t försökt göra, så vidt jag förstår, ty om man jemför den nuvarande organisationen af den s. k. landbruksriksdagen med hvad här är föreslaget, sammanfalla dessa båda representationer nästan helt och hållet allenast med de jemningar, som blefve en följd deraf, att landbruksrådet skulle komma att samarbeta med statens myndighet.

Första Kammarans Prot. 1891. N:o 13.

*Ifrågasatt in-
rättande af ett
landtbruksråd.
(Forts.)*

Jag tror därför, att det kunde vara skäl för kammaren att taga under öfvervägande, huru vida icke detta förslag kunde tåla något vidare beaktande än som från utskottets sida kommit det-samma till del.

Herr Tamm, Hugo: Det är onekligen ej att undra öfver, att detta Kongl. Maj:ts förslag framkommit, och man måste vara herr statsrådet och chefen för civildepartementet tacksam för det arbete, som derå blifvit nedlagdt. Förslaget härleder sig, som jag tror, från en framställning af den s. k. landtbruksriksdagen, hvilken olyckligtvis icke har vunnit något allmännare erkännande. Jag var också närvarande vid det sammanträde, då, om jag får så säga, fröet till det föreslagna landtbruksrådet utsåddes. Det var missbelåtenheten med landtbruksriksdagen, sådan den var beskafad, hvilket framkallade försöket att komma ifrån den, och jag för min del tror ock, att landtbruksriksdagens grund icke hvilar på något orternas behof, utan att den för sin uppkomst har att tacka grefve Eric Josias Sparres energi, hvilken satte den i gång, hvarför den ock efter hans bortgång förföll.

Vid dylikt förhållande framställer sig den frågan, om ett landtbruksråd, sådant detsamma nu föreslagits, skulle komma att motsvara något allmänt behof i vårt land. Derpå tviflar jag för min del. Intressena äro så olika i olika delar af landet, att, när det gäller att arbeta fram ett intresse, gemensamt för de särskilda orterna, detta bättre sker genom en sammanslutning i mindre grupper af t. ex. vestra Sveriges hushållningssällskap för ett ändamål, den södra delens eller Skånes sällskap för ett, mellersta Sveriges eller sällskapen i landskapen kring Mälaren för ett o. s. v. Jag tror således, att det föreslagna landtbruksrådet skulle komma att arbeta i för tunga former, medföra för mycken strid och leda till intet resultat.

Dessutom är det säkert att landtbruket såsom de andra näringarne önska att få röra sig i friare former och att näringslivet behöfver pulsera i en raskare fart än som skulle ske, om det föreliggande förslaget antoges. Af dessa anledningar håller jag sålunda före, att från orternas sida icke föreligger något egentligt behof af detta landtbruksråd.

Då återstår emellertid en andra fråga, nemligen huru vida landtbruksrådet skulle kunna blifva ett verkligt stöd för Kongl. Maj:ts fråga om afgifvande af de utredningar, som kunde önskas i förekommande ärenden. Jag kan dock icke neka till att i det afseendet det förefaller mig, som om Kongl. Maj:ts skulle kunna bättre fylla behofvet genom att för hvarje särskildt ärende sammankalla de personer, som kunde anses vara dermed mest förtrogna.

Det är på dessa nu afgifna grunder, och då betänkligheter från många håll uttalats mot förslaget, som statsutskottet ansett sig böra förorda afslag å Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, hvarom jag ock får framställa yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

11 punkten.

*Anslag till
nötboskaps
premiering.*

Herr Flach: Ehuru jag tager för gifvet, att detta anslag blifver af Första Kammaren beviljadt, så vill jag dock, enär det är ett nytt system som här föreligger och några af kammarens ledamöter, som icke äro jordbrukare, frågat mig, hvad nytta systemet medför, endast yttra några ord om fördelarne af ifrågavarande system.

Systemet afser hufvudsakligen att uppmuntra de små jordbrukarne att egna sig åt ladugårdsskötsel, förbättra sin kreaturstam och derigenom få ökad afkastning och inkomst. Dessa små jordbrukare är det saken gäller, och att de visat stort intresse för premieringen kan jag intyga, åtminstone hvad beträffar Östergötland, der den sedan länge användts.

De små östgötabönderna äro mycket konservativa och tröga att göra ändring i det bestående, men inom Östergötland har likväl premieringen medfört följande resultat: Antalet utställda djur var 1886 354, men 1890 1,252, och premierade blefvo 1886 223, men 1890 863. Detta bevisar ju tydligt, att småbönderna fattat ett ofantligt intresse för denna premiering och dervid funnit sin fördel.

Man har invändt, att premieringen icke användes i Danmark, men de danske småbönderna stå betydligt före oss i ladugårdsskötsel och hafva redan sina ladugårdar i så godt skick, att de finna det bra som det är. Man har emellertid från Danmark skickat personer till Sverige — att deltaga i premieringarne i Västergötland — för att taga reda på saken, ehuru som sagt Danmark står på en högre ståndpunkt än vi i detta fall; och man ämnar införa detta system äfven i Danmark. Det är emellertid för öfrigt att märka, att danska staten till kreatursafvelns förbättrande anslår 352,800 kronor, och det är ju ganska betydligt mot hvad här begäres.

Denna fråga är ju icke någon politisk partifråga, ehuru den rör jordbruket. Jag vill likväl begagna tillfället att erinra mina högt aktade vänner och motståndare i tullfrågan, herrar frihandlare — som icke äro jordbrukare —, huru de under sin magts dagar ville lära oss huru vi skulle sköta vårt jordbruk. Vi skulle nästan öfvergifva sädesodlingen och egna oss åt ladugårdsskötsel. Nu hafva desse ärade herrar fått ett öskt tillfälle att få denna sin önskan uppfylld genom att bifalla detta förslag och derigenom uppmuntra småbönderna att egna sig åt ladugårdsskötsel och sålunda vinna ökad inkomst. Jag hoppas därför att, skulle så illa inträffa, att vi få gemensam votering i denna fråga, vi kunna i denna kammare påräkna öfver 140 röster för detta anslag, som afser att tillvarataga de små jordbrukarnes intressen. Jag får, herr talman, på dessa grunder yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till
nötboskaps
premiering.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kam-
maren utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

12—29 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

30 punkten.

Lades till handlingarna.

31—35 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevill-
ningsutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda betän-
kande n:o 4, angående allmänna bevillningen.

1—7 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

8 punkten.

Lades till handlingarna.

Ifrågasatt un-
derstöd för
anläggande af
jernvägar efter
det s. k. Kosta-
systemet.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 11 och 12 innevarande
månad bordlagda utlåtande n:o 26, i anledning af väckta motioner
om anslag till understöd för anläggande af jernvägar efter det
s. k. Kosta-systemet.

Herr Brehmer: Utskottet har i de få rader, det egnat åt
motiveringen för afstyrkandet af motionerna, sagt, att det "icke
funnit skäl anförda, som kunna föranleda utskottet tillstyrka, att
anläggandet af dylika jernvägar framför byggandet af starkare
och större banor, till hvilkas utförande endast lemnas låneunder-
stöd, må af staten särskildt gynnas genom anslag utan återbetal-
ningsskyldighet."

Några sådana skäl hafva motionärerna icke anført, derför att
det visst icke varit deras mening att särskildt gynna jernvägs-
anläggningar enligt Kosta-systemet i allmänhet framför andra
jernvägsanläggningar. Af motionerna framgår nemligen icke, att
meningen varit, att alla jernvägar, som kunde komma att byggas
enligt Kosta-systemet, skulle komma i fråga till erhållande af
statsanslag utan återbetalningsskyldighet.

Då man har för afsigt att bygga bredspåriga jernvägar eller smalspåriga af starkare konstruktion, förutsätter väl ett sådant företag, att trafikberäkningarne gifva full garanti för den blifvande banans förmåga att föränta hela det derpå nedlagda kapitalet; åtminstone borde förhållandet vara sådant, hvadan i detta fall icke med fog ett statsanslag kan sättas i fråga. Visa sig beräkningarne otillfredsställande, så är banan tilltagen för stor och dyr i förhållande till behovet inom den ort, densamma afser att genomlöpa, och då måste man se till att kostnaderna kunna nedbringas så att tillräcklig afkastning må kunna påräknas, d. v. s. man måste först och främst taga hänsyn till att banan rättar sig efter trafiken och får icke hysa den mycket ofta felslagna förhoppningen, att trafiken skall komma att rätta sig efter banan. Har man emellertid lyckats att nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt utan att äfventyra banans säkerhet och trafikförmåga, så händer det ofta, att man vinner rentabilitet i den trafik, som påräknas, och då behöfves icke statsanslag. Men det kan också inträffa fall, då, oaktadt man gjort allt, som kunnat göras, för att åstadkomma banan så billig som möjligt, anläggningskapitalet icke kan åstadkommas, och det vore i dylik händelse som staten skulle räcka en hjälpsam hand i form af anslag utan återbetalnings-skyldighet.

*Ifrågasatt un-
derstöd för
anläggande af
jernvägar efter
det s. k. Kosta-
systemet.
(Forts.)*

Det är en sådan statens mellankomst i särskilda nödtvungna fall, som motionen afser, och visst icke att gynna det särskilda system, hvars användande motionärerna föreslagit såsom medel för det ändamål, hvilket de åsyfta.

Jag anser därför, att utskottet fordrat, att motionärerna skulle anfört skäl för ett syfte, som de icke haft, och det är detta, som jag med det nu sagda velat påpeka.

Jag skulle gerna velat tillskrifva detta utskottets tillvägagående någon otydlighet i motionen, men om man genomläser denna i sin helhet och särskildt ser efter hvad der yttras å sid. 8 sista stycket, skall man finna, att motionärerna åsyftat att åstadkomma kortare lokalbanor i jordbrukets intresse. Detta intresse torde dock i allmänhet icke vara nog mäktigt att ensamt kunna åstadkomma en jernvägsförbindelse, huru billig denna än komme att ställa sig, och kan ej heller alltid med sig förena ett industriellt intresse, med hvars tillhjälp banan skulle kunna bringas till stånd. Under sådana förhållanden kan ett statsunderstöd icke anses vara så alldeles obefogadt.

I motionerna påpekas vidare vissa vilkor, som skulle kunna förutsättas för att statsanslag skulle erhållas, såsom t. ex. att vederbörande kommuner eller landsting visade sitt intresse för saken genom att teckna aktier. Vidare är föreslaget, att om företaget visade sig gifva afkastning utöfver en viss procent, staten finge i förhållande till sitt anslagskapital träda i samma rätt som aktiegarne. Härigenom skulle staten i lyckligaste fall under årens lopp kunna få sitt kapital förräntadt och möjligen — åtminstone delvis — återbetaldt. Genom dessa vilkor skulle ju en viss garanti lemnas för de åtnjutna statsmedlen, hvarförutan rege-

Ifrågasatt understödd för anläggande af jernvägar efter det s. k. Kostasystemet.
(Forts.)

ringen i hvarje särskildt fall skulle pröfva befogenheten af derpå ställda anspråk, samt vidare föreskrifva de vilkor i afseende på förvaltningen, som kunde anses lämpliga.

I motionerna har slutligen påvisats den indirekta nytta dessa smärre trafikleder skulle utöfva på vårt jernvägsnät i allmänhet och hurusom de måhända skulle komma att gifva uppslag till ett ändradt och för våra förhållanden ändamålsenligare och prisbilligare system vid anläggandet af enskilda smalspåriga banor i allmänhet. Otvifvelaktigt skulle statsanslag i det syfte motionärerna afsett gifva en kraftig impuls till utveckling åt många trakter i vårt land, som nu stå jemförelsevis stilla och fortfarande komma att stå stilla, så vida ej någon hjälp beredes dem.

Ett förslag till undanrödjandet af detta missförhållande hafva motionärerna framställt, men då jag icke kan hysa någon förhoppning, att kammarens utslag i frågan skall blifva ett annat än utskottets, har jag icke något yrkande att framställa.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsättande af räntebärande obligationer till nominelt belopp af 3,000,000 kronor till garantifond för aktiebolaget sågverksegarnes garantiförening, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 2 nästkommande april beviljades grefve *Klingspor* från och med den 18, herr *Gustaf Berg* och friherre *Reinhold von Essen* från och med den 19 samt herrar *Gustaf Andersson* och *Liss Olof Larsson* från och med den 20 innevarande månad.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.41 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.